

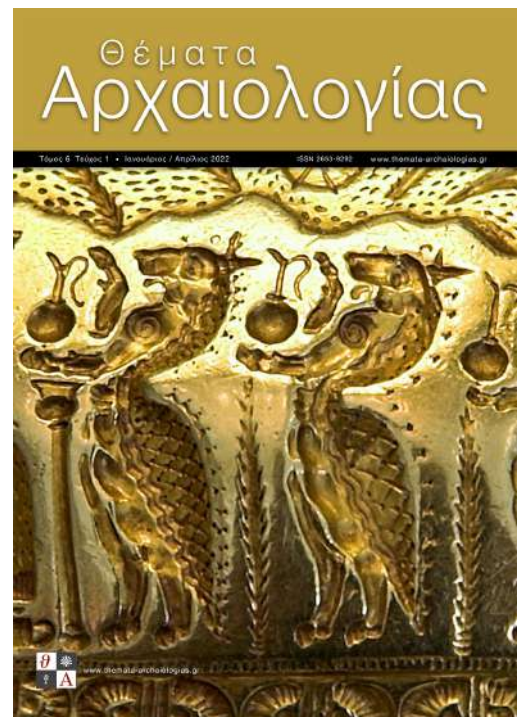

Μουσεία σε ιστορικά κτήρια ή μνημεία στην Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας. Επισκεψιμότητα και βιωσιμότητα

Συγγραφέας: Νικολίτσα Κουτσουμπελίτη

Ηλεκτρονική διεύθυνση άρθρου (Url): <https://www.themata-archaiologias.gr/wp-content/uploads/2023/04/mouseia-ktiria-2022-6-1-92-109.pdf>

© Περιοδικό Θέματα Αρχαιολογίας, τόμος 6, τεύχος 1, Ιανουάριος/Απρίλιος 2022, σ. 92-109

Τα **Θέματα Αρχαιολογίας** είναι ένα μη κερδοσκοπικό περιοδικό που έχει ως αποκλειστικό σκοπό να συμβάλει στην έγκυρη και επιστημονικώς αποδεκτή διάδοση και οικειοποίηση του τρόπου σκέψης και των κατακτήσεων της Αρχαιολογίας και της Ιστορίας της Τέχνης.

Αυτό το άρθρο χορηγείται με άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές

Μουσεία σε ιστορικά κτήρια ή μνημεία στην Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας

Επισκεψιμότητα και βιωσιμότητα

What we need is continuity . . . historic preservation is not sentimentality but a psychological necessity. We must learn to cherish history and to preserve worthy old buildings . . . we must learn how to preserve them, not as pathetic museum pieces, but by giving them new uses.¹

Νικολίτσα Κουτσουμπελίτη

Αρχαιολόγος
Εφορεία Αρχαιοτήτων Αχαΐας
MSc Πολιτιστικής Διαχείρισης
Υπ. Διδάκτωρ ΙΑΔΠΑ Πανεπιστημίου
Πελοποννήσου
nkoutsoumpeliti@culture.gr

Το Μουσείο της Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων της Αρχαιότητας στην Ολυμπία, το Μουσείο στο Κάστρο Χλεμούτσι και το Αρχαιολογικό Μουσείο Πύργου αποτελούν μουσεία της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας, που στεγάζονται σε κτήρια ή μνημεία με διαφορετική αρχική χρήση. Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο στεγάζεται σε κτήριο, το οποίο αρχικά χρησιμοποιήθηκε ως Αρχαιολογικό Μουσείο της Ολυμπίας, το δεύτερο στεγάζεται στον εσωτερικό περίβολο του Κάστρου «Χλεμούτσι» και το τρίτο σε κτήριο, το οποίο αρχικά χρησιμοποιήθηκε ως Δημοτική Αγορά της πόλης του Πύργου. Όπως κάθε μουσειακός χώρος έτσι και τα παραπάνω, οφείλουν στο πλαίσιο της αποστολής και της κοινωνικής τους δέσμευσης να οικοδομήσουν μία θετικά αναγνωρίσιμη ταυτότητα, διαφοροποίηση και φήμη και να αναπτύξουν το κοινό τους. Με την παράθεση των στοιχείων επισκεψιμότητας των εν λόγω μουσείων και με την ανάλυση των παραγόντων που την επηρεάζουν, προτείνονται καλές πρακτικές διαχείρισης και ανάδειξης τους που συμβάλλουν στην τοπική ανάπτυξη. Στο συγκεκριμένο άρθρο μελετώνται αποκλειστικά και μόνο τα αρχαιολογικά και μεσαιωνικά μουσεία της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας, που στεγάζονται σε ιστορικά διατηρητέα κτήρια ή μνημεία με διαφορετική αρχική χρήση.²

Λέξεις ευρετηρίου

Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας
μετατροπή ιστορικών κτηρίων και μνημείων
σε μουσεία
επισκεψιμότητα
βιωσιμότητα
πολιτιστική διαχείριση
τοπική ανάπτυξη

Οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες της σύγχρονης Ελλάδας οδήγησαν στην αλλαγή χρήσης των ιστορικών κτηρίων και μνημείων, ως ένα μέσο πρακτικής διάσωσης και διατήρησής τους. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η μετατροπή τους σε αρχαιολογικά και μεσαιωνικά μουσεία. Η διαδικασία της μετατροπής αυτής απαιτεί την παράλληλη εξέταση και αξιολόγηση διαφόρων θεμάτων που προκύπτουν, όπως η δυνατότητα προσαρμογής του μουσείου στο υπάρχον κτήριο, οι επιπτώσεις στα μορφολογικά και κτηριολογικά δεδομένα, οι συνέπειες από τη νέα χρήση του κτηρίου στον εγγύς και ευρύτερο πολεοδομικό ιστό, καθώς και η συνεκτίμηση του κόστους κατασκευής με τα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη της λειτουργίας του μουσείου σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.

Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία:³ «ανάπλαση περιοχής είναι το σύνολο των κατευθύνσεων, μέτρων, παρεμβάσεων και διαδικασιών πολεοδομικού, οικονομικού και ειδικού αρχιτεκτονικού χαρακτήρα, που προκύπτουν από σχετική μελέτη και που αποσκοπούν κυρίως στη βελτίωση των όρων διαβίωσης των κατοίκων, τη βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος, την προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών, ιστορικών-μορφολογικών και αισθητικών στοιχείων και χαρακτηριστικών της περιοχής».

Ο όρος ανάπλαση αναφέρεται σε παρεμβάσεις που αφορούν στον δομημένο χώρο, τις λειτουργίες του τόπου και τη διάρθρωση του ίδιου του ανθρώπινου δυναμικού σε περιοχές που έχουν υποστεί φθορές και έντονη υποβάθμιση του χώρου ή λειτουργική υποβάθμιση.⁴ Σε αυτή την περίπτωση η επανάχρηση εγκαταλελειμμένων κτηρίων μπορεί να αποδειχθεί επωφελής στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και μέσω προώθησης για την ανάπτυξη του τουρισμού, σύμφωνα με τις πολιτικές αειφόρου ανάπτυξης, η οποία επιβάλλει την αξιοποίηση του υπάρχοντος κτηριακού δυναμικού με χαμηλό πολλές φορές κόστος.

Η μετατροπή ιστορικών κτηρίων σε μουσεία συμβάλλει στη δημιουργία ενός ισχυρού «brand-name»⁵ και στην αναγνωρισιμότητα των περιφερειακών περιοχών, των οποίων η ταυτότητα ορίζεται αφενός από την ιστορία του τόπου, τους ανθρώπους, τη συλλογή και το κτήριο του εκάστοτε μουσείου, και αφετέρου από την ιστορία και λει-

τουργία των ιστορικών κτηρίων πριν τη μετατροπή τους. Η μετατροπή διατηρητέων κτηρίων σε μουσεία και εν γένει πολιτιστικούς χώρους εντάσσεται στη στρατηγική για τη δημιουργία νέων έργων αναφοράς για την εκάστοτε περιοχή, με έμφαση στον πολιτισμό, τον ποιοτικό τουρισμό και την αειφόρο ανάπτυξη.⁶ Τα έργα αυτά συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπλαση των περιοχών. Επομένως οι φτωχές συνοικίες ή περιοχές που μέχρι πρόσφατα ήταν στο περιθώριο, αποτελούν το πλέον πρόσφορο έδαφος για να αναπτυχθούν ιδέες, καλλιτεχνικές και πολιτισμικές δραστηριότητες και καινούριες αγορές που θα συμβάλουν στην ανάπτυξη κάποιων παρηκμασμένων περιοχών επιφέροντας κέρδη στην τοπική κοινωνία.⁷

Τα μουσεία αποτελούν έναν από τους κεντρικούς πυλώνες μιας πόλης συνεισφέροντας στη βιωσιμότητά της (city branding).⁸ Μέσω ποικίλων συμμετοχικών δράσεων, τα μουσεία αναπτύσσουν την ήπια δύναμή τους βασισμένα αφενός στην όλο και πιο δυναμική συμμετοχή διαφορετικών κοινωνικών ομάδων και αφετέρου στις αρχές της διαφάνειας, του ανοίγματος και της συμπερίληψης των πολλαπλών φωνών μιας περιοχής.⁹

Η απουσία αναλυτικής μελέτης για την εξέλιξη της επισκεψιμότητας των μουσείων της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας που στεγάζονται σε ιστορικά κτήρια ή μνημεία και την ανάλυση των παραγόντων που επηρεάζουν την επισκεψιμότητά τους έδωσε το έναυσμα για τον προσδιορισμό του θέματος. Η συστηματική καταγραφή των στοιχείων επισκεψιμότητας των μουσείων από την ΕΛΣΤΑΤ συμβάλλει στη συσσώρευση μεγάλου όγκου δεδομένων, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου να αξιοποιηθούν, να αναλυθούν και κατόπιν της επεξεργασίας τους να δημιουργηθούν τα σχετικά γραφήματα που φανερώνουν την εξέλιξη της επισκεψιμότητας των εν λόγω μουσείων.

1. Επισκεψιμότητα των αρχαιολογικών και μεσαιωνικών μουσείων της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας που στεγάζονται σε διατηρητέα κτήρια ή μνημεία

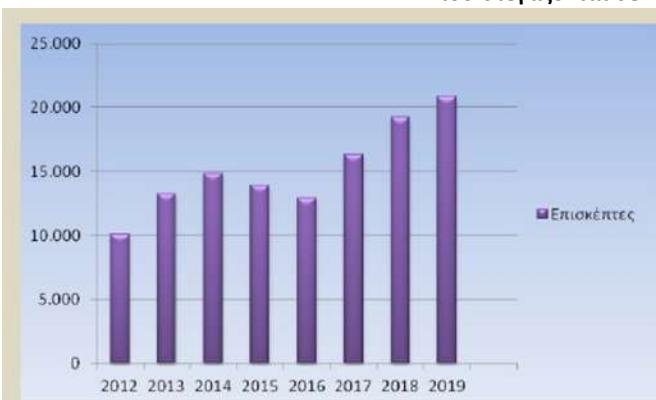
Η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία¹⁰ δημοσιεύει στοιχεία σχετικά με την επισκεψιμότητα και τις εισπράξεις στα ελληνικά δημόσια μουσεία. Τα μουσεία λαμβάνουν υπόψη τους τα στοιχεία αυτά προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα, αναφο-

ρικά με την επιτυχία και την αποτελεσματικότητα των πολιτιστικών δραστηριοτήτων και των αγαθών τους, τον σχεδιασμό και την ανατροφοδότηση των δραστηριοτήτων τους, την επίλυση προβλημάτων και τη λήψη αποφάσεων αναφορικά με τη διαχείρισή τους.¹¹ Όσον αφορά την επισκεψιμότητα των μουσείων της έρευνάς μας, κατόπιν επεξεργασίας των στοιχείων που δίνονται από την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία προκύπτουν τα γραφήματα 1-3,¹² όπου φαίνεται ότι τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα συγκεντρώνει το Μουσείο της Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων της Αρχαιότητας με μέσο όρο επισκεπτών 15.184, την επταετία 2012-2019 (εικ. 1, γράφημα 1). Παρόλα αυτά προκαλεί εντύπωση η χαμηλή επισκεψιμότητα του συγκεκριμένου μουσείου συγκριτικά με το Αρχαιολογικό Μουσείο της Ολυμπίας, όπου ο μέσος όρος επισκεψιμότητας για το ίδιο χρονικό διάστημα ήταν 129.202 άτομα. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι οι επισκέπτες εν-

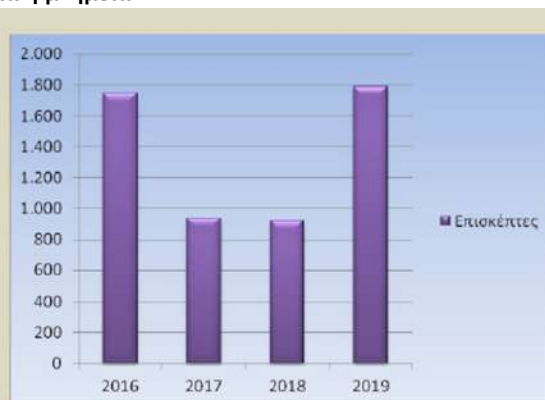
διαφέρονται να επισκεφτούν τον αρχαιολογικό κυρίως χώρο της Αρχαίας Ολυμπίας και το Αρχαιολογικό Μουσείο της παραβλέποντας ή αγνοώντας την ύπαρξη των υπόλοιπων μουσείων στην περιοχή. Ωστόσο σε καμία περίπτωση η έλλειψη ενδιαφέροντος για το συγκεκριμένο μουσείο δεν μπορεί να συσχετιστεί με την αδυναμία καταβολής του αντιτίμου του εισιτηρίου από τους επισκέπτες, καθώς στον συγκεκριμένο αρχαιολογικό χώρο ισχύει ενιαίο εισιτήριο διάρκειας μίας ημέρας.¹³ Μία άλλη αιτία για τη χαμηλή επισκεψιμότητα του συγκεκριμένου μουσείου είναι η κόπωση των επισκεπτών, καθώς η περιήγηση στον αρχαιολογικό χώρο και στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Ολυμπίας απαιτεί αρκετό χρόνο, με αποτέλεσμα το ενδιαφέρον για περαιτέρω εξερεύνηση των υπόλοιπων μουσείων της περιοχής να εκμηδενίζεται.

Η σπουδαιότητα του αρχαιολογικού χώρου της Ολυμπίας επηρεάζει και την επισκεψιμότητα του

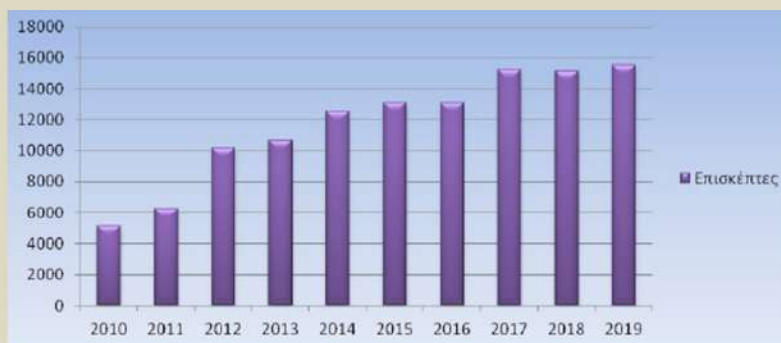
1. Επισκεψιμότητα των Αρχαιολογικών και Μεσαιωνικών Μουσείων της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας, που στεγάζονται σε κτήρια ή μνημεία.

Γράφημα 1: Επισκεψιμότητα Μουσείου της Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων της Αρχαιότητας κατά το χρονικό διάστημα 2012-2019.

Γράφημα 2: Επισκεψιμότητα του Αρχαιολογικού Μουσείου Πύργου κατά το χρονικό διάστημα 2016-2019.

Γράφημα 3: Επισκεψιμότητα Μουσείου στο Κάστρο Χλεμούτσι κατά το χρονικό διάστημα 2010-2019.

Επεξεργασία γραφημάτων: Νικολίτσα Κουτσουμπελίτη

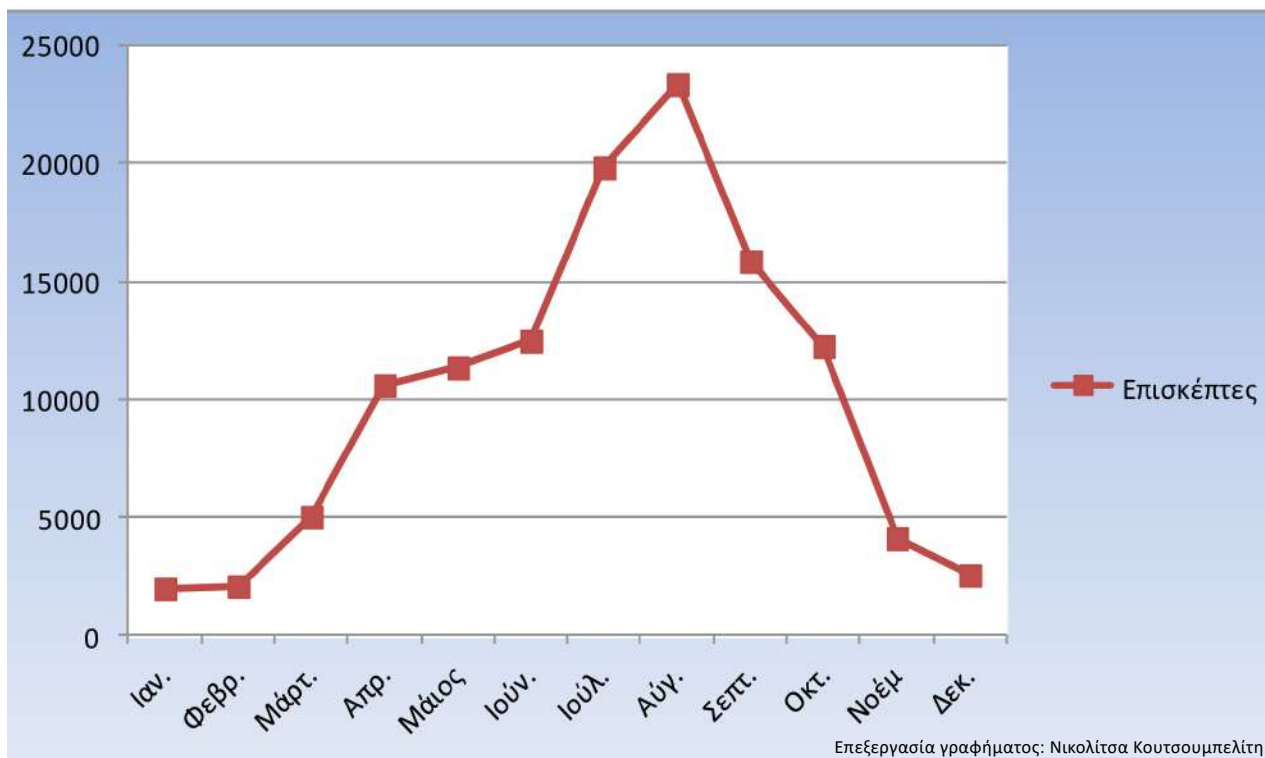
Αρχαιολογικού Μουσείου Πύργου, όπου ο μέσος όρος επισκεπτών το χρονικό διάστημα 2016-2019 ήταν 1.350 άτομα (εικ. 1, γράφημα 2) και του Μουσείου στο Κάστρο Χλεμούτσι, όπου ο μέσος όρος επισκεπτών το χρονικό διάστημα 2010-2019 ήταν 11.696 επισκέπτες (εικ. 1, γράφημα 3), δεδομένου ότι οι τουρίστες επιλέγουν πιο συχνά να επισκεφθούν χώρους παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς με μουσεία υψηλής αναγνωρισιμότητας εξαντλώντας έτσι το ενδιαφέρον τους για οποιονδήποτε άλλο πολιτιστικό προορισμό. Το συγκεκριμένο πρόβλημα επιτείνεται, καθώς ο προορισμός των τουριστικών πρακτορείων είναι απευθείας στην Ολυμπία, χωρίς ενδιάμεση στάση στα υπόλοιπα μουσεία της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας.

Η συγκεκριμένη ανάλυση της επισκεψιμότητας εστιάζει σε μεγάλο βαθμό και στην έννοια της εποχικότητας, δηλαδή στις περιοδικές διακυμάνσεις που συμβαίνουν τακτικά με βάση μια συγκεκρι-

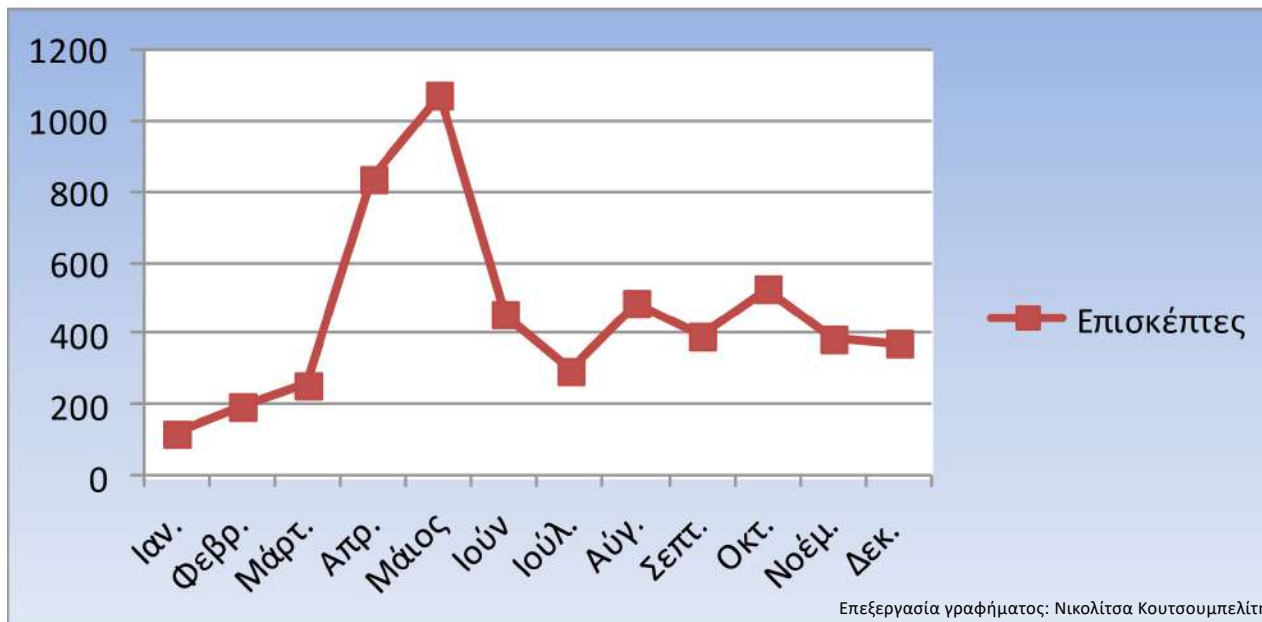
μένη εποχή. Η γενική αποδοχή είναι ότι η εποχικότητα αφορά φυσικά αίτια (κλίμα και καιρικά φαινόμενα) και θεσμικά αίτια (θρησκευτικές αργίες, πολιτιστικές δράσεις, σχολικές διακοπές κ.ά.). Επίσης οι δείκτες εποχικότητας παρουσιάζουν αύξηση σε μήνες που περιλαμβάνουν παγκόσμιες ημέρες πολιτιστικής κληρονομιάς και εορτασμού των μουσείων ή των μνημείων, γεγονός που συσχετίζεται με τη δυνατότητα που δίνεται σε όλους τους επισκέπτες να εισέλθουν στα μουσεία με εισιτήριο ελευθέρως εισόδου.

Στο Μουσείο Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων της Αρχαιότητας (εικ. 2), η μεγαλύτερη επισκεψιμότητα, κατά το χρονικό διάστημα 2012-2019, παρουσιάζεται τον μήνα Αύγουστο, με 23.376 επισκέπτες, και η χαμηλότερη τον μήνα Ιανουάριο, με 1.971 επισκέπτες. Το Αρχαιολογικό Μουσείο Πύργου (εικ. 3) παρουσιάζει, κατά το χρονικό διάστημα 2016-2019, τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα τον μήνα Μάιο, με 1.075 συνολικά

2. Επισκεψιμότητα (βάσει εποχικότητας) του Μουσείου της Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων της Αρχαιότητας στην Ολυμπία, κατά το χρονικό διάστημα Ιούλιος 2012 - Δεκέμβριος 2019.

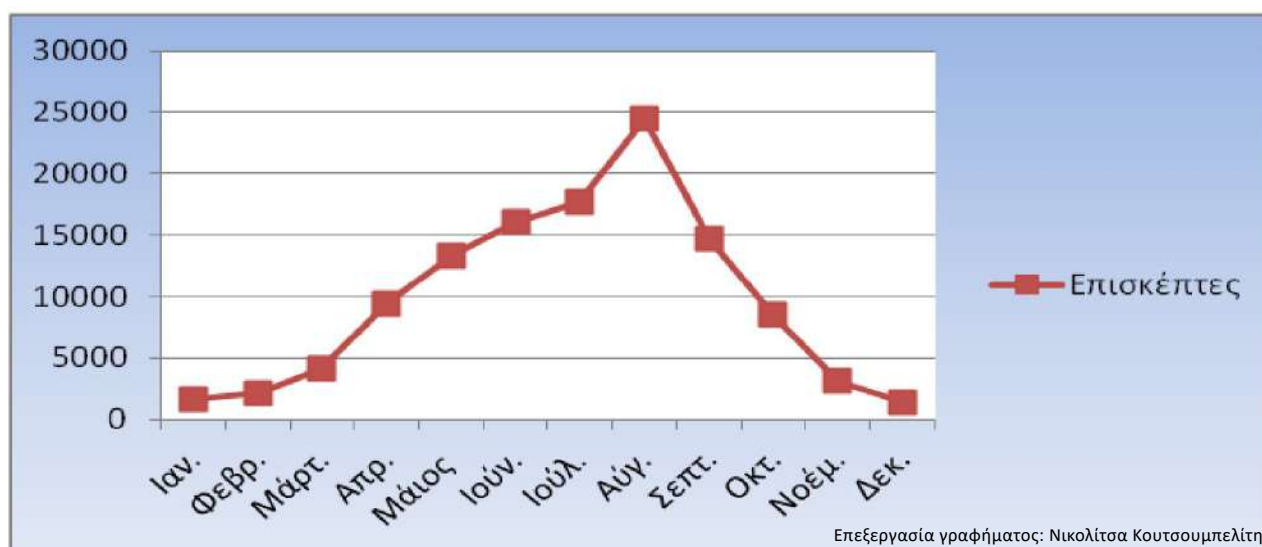
3. Επισκεψιμότητα (βάσει εποχικότητας) του Αρχαιολογικού Μουσείου Πύργου κατά το χρονικό διάστημα Απρίλιος 2016 - Δεκέμβριος 2019.

επισκέπτες, και τη χαμηλότερη τον μήνα Ιανουάριο, με 118 επισκέπτες. Αναφορικά με το Μουσείο στο Κάστρο Χλεμούτσι (εικ. 4) κατά το χρονικό διάστημα 2010-2019, η μεγαλύτερη επισκεψιμότητα παρατηρείται τον μήνα Αύγουστο, με 24.552 επισκέπτες, και η χαμηλότερη τον μήνα Δεκέμβριο, με 1.408 επισκέπτες.

Η εποχικότητα επηρεάζεται και διαμορφώνεται και από αρκετούς αστάθμητους παράγοντες. Για παράδειγμα, σημαντικό ρόλο για την εποχικότητα φαίνεται να διαδραματίζουν οι συνθήκες που επικρατούν διεθνώς ή σε μία χώρα τόσο σε κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο, όπως π.χ. η οικονομική κρίση του 2008 ή και σε υγειονομικό επίπεδο, όπως

4. Επισκεψιμότητα (βάσει εποχικότητας) του Μουσείου στο Κάστρο Χλεμούτσι κατά το χρονικό διάστημα από 18-6-2010, όταν άνοιξε το μουσείο για το κοινό, έως τον Δεκέμβριο του 2019.

π.χ. το ξέσπασμα της πανδημίας COVID-19, με τη συνακόλουθη κοινωνική απομόνωση σε παγκόσμιο επίπεδο, όπου επέβαλε το κλείσιμο των μουσείων κατά τις περιόδους έξαρσης της πανδημίας και το άνοιγμά τους κατά τις περιόδους ύφεσης, με την ταυτόχρονη θέσπιση αυστηρών υγειονομικών πρωτοκόλλων για την προστασία της δημόσιας υγείας (μικρός αριθμός επισκεπτών εντός του μουσειακού χώρου, χρήση μάσκας και απολυμαντικών, επίδειξη πιστοποιητικού εμβολιασμού ή νόσησης, διενέργεια rapid ή self test ανάλογα με την ηλικία των ανεμβολίαστων επισκεπτών), γεγονός που απέτρεψε πολλούς επισκέπτες να εισέλθουν στους χώρους αυτούς.

2. Γενικότεροι παράγοντες που επηρεάζουν την επισκεψιμότητα των μουσείων της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την επισκεψιμότητα των μουσείων είναι πολυάριθμοι και σύνθετοι στην ανάλυσή τους. Έτσι πέρα από τις προσπάθειες και δράσεις, στις οποίες επιδίδεται κάθε μουσείο ξεχωριστά, προκειμένου να προωθήσει το πολιτιστικό προϊόν, υπάρχουν και εξωγενείς παράγοντες, οι οποίοι μπορούν να βοηθήσουν σημαντικά στην αύξηση της επισκεψιμότητας ενός μουσείου ή σε κάποιες περιπτώσεις να συμβάλουν στη μείωσή της επιφέροντας ανεπανόρθωτη ζημιά, καθώς τίθεται θέμα αδυναμίας κάλυψης ακόμα και των λειτουργικών του εξόδων και εν γένει της βιωσιμότητάς του.

Η κατηγορία αυτή των παραγόντων είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με συγκεκριμένες τουριστικές ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής και καθορίζουν την πολιτιστική τουριστική ανάπτυξη γενικά και την αύξηση επισκεψιμότητας και εσόδων των περιφερειακών μουσείων. Οι παράγοντες αυτοί συνοψί-

ζονται στους εξής: πληθυσμός, τουριστική ιστορία, τουριστική γεωγραφία, τουριστικές υποδομές και χρηματοοικονομικοί παράγοντες.¹⁴

2.1 Πληθυσμός

Το πληθυσμιακό κριτήριο μιας περιοχής είναι από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν την επισκεψιμότητα ενός μουσείου και κατά επέκταση τις εισπράξεις του. Οι εν δυνάμει επισκέπτες μπορούν να διαχωριστούν σε δύο κατηγορίες: α) στους μόνιμους κατοίκους μιας περιοχής και β) στους τουρίστες (αλλοδαπούς και ημεδαπούς) που προσελκύει η περιοχή. Αναφορικά με την εξέλιξη του μόνιμου πληθυσμού της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας τα έτη 2011,¹⁵ 2015¹⁶ και 2020,¹⁷ προκύπτει ότι ο πληθυσμός της την περίοδο 2011-2015 σημείωσε μείωση κατά 0,7% (από 159.300 κατοίκους το 2011 σε 158.177 κατοίκους το 2015) και την περίοδο 2015-2020 μείωση κατά 1,9%, (από 158.177 κατοίκους το 2015 σε 155.200 κατοίκους το 2020) (εικ. 5, Πίνακας 1).

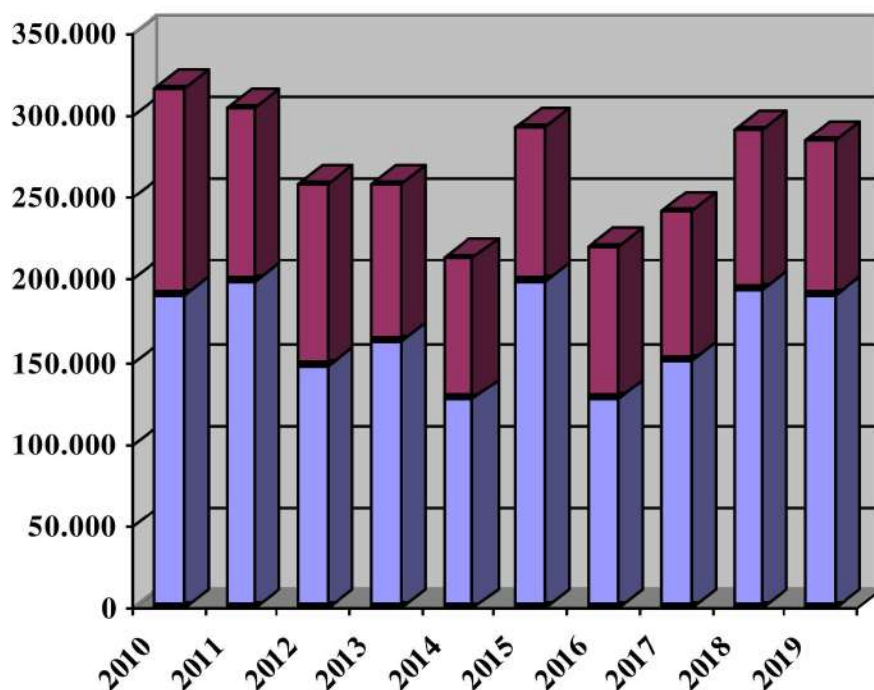
Η συμβολή του εσωτερικού τουρισμού στην επισκεψιμότητα των μουσείων και των αρχαιολογικών χώρων μιας χώρας είναι προφανής. Οι εκπαιδευτικές σχολικές και πανεπιστημιακές εκδρομές συμβάλλουν στην αύξηση της επισκεψιμότητας των μουσείων μιας χώρας, εάν και εφόσον το μουσείο παρέχει ειδικά σχεδιασμένα προγράμματα για αυτές τις ομάδες κοινού. Στο σημείο αυτό όμως πρέπει να τονιστεί ότι η εισροή μαθητών και φοιτητών στον μουσειακό χώρο δεν επιφέρει αύξηση των εσόδων ενός μουσείου, καθώς σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία οι μαθητές και φοιτητές απαλλάσσονται από την υποχρέωση καταβολής αντίτιμου εισιτηρίου στα ελληνικά δημόσια μουσεία.¹⁸

Από τη σχετική μελέτη της άφιξης τουριστών (ημεδαπών και αλλοδαπών)¹⁹ στην Περιφερειακή

5. Πίνακας 1: Εξέλιξη του μόνιμου πληθυσμού της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας κατά τα έτη 2011-2015-2020.

Π.Ε Ηλείας	2011	2015	2020	% Δ 2011-2015	% Δ 2015-2020
	159.300	158.177	155.200	-0,7%	-1,9%

Επεξεργασία γραφήματος: Νικολίτσα Κουτσουμπελίτη
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

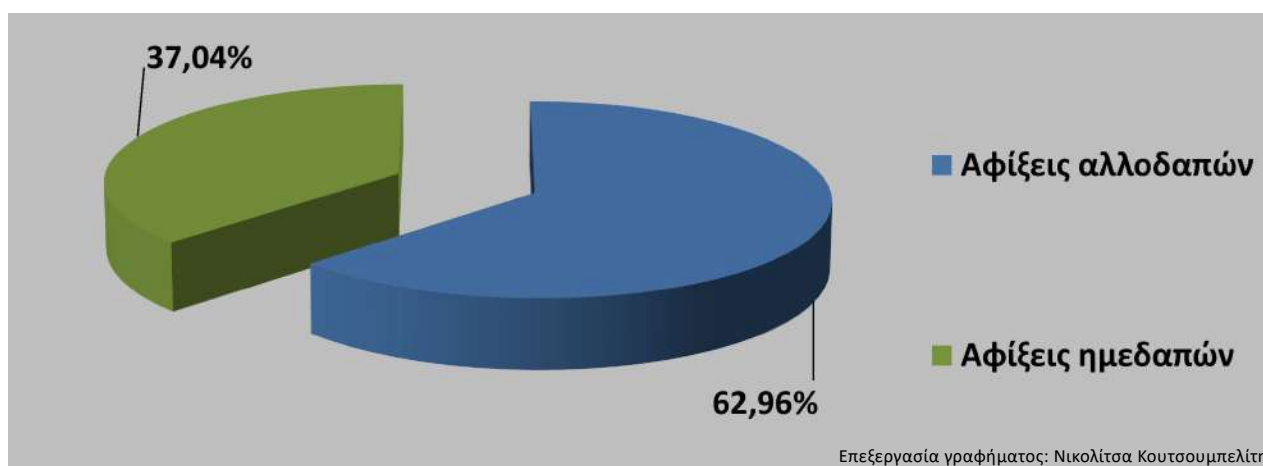

6. Αφίξεις αλλοδαπών και ημεδαπών στην Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας, ανά έτος από το 2010-2019.

Επεξεργασία γραφήματος: Νικολίτσα Κουτσουμπελίτη
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

7. Μέσος όρος ποσοστού αφίξεων αλλοδαπών και ημεδαπών κατά το χρονικό διάστημα 2010-2019.

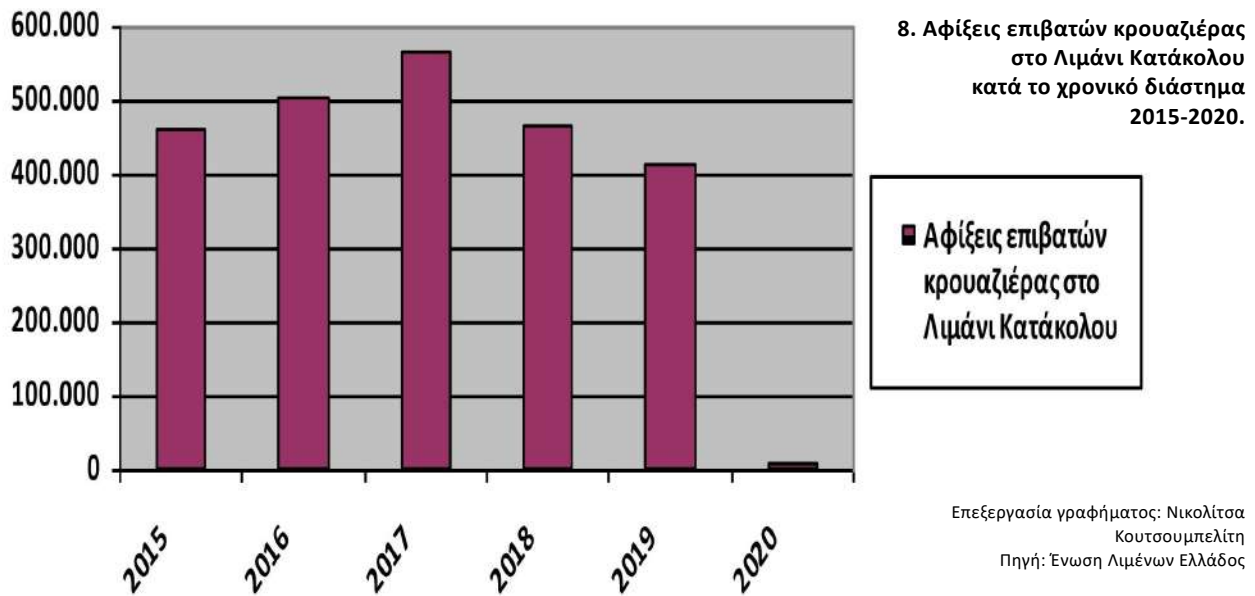

Επεξεργασία γραφήματος: Νικολίτσα Κουτσουμπελίτη

Ενότητα Ηλείας, το χρονικό διάστημα 2010-2019 (εικ. 6) διαπιστώνουμε ότι οι αφίξεις των αλλοδαπών (μέσος όρος για τα έτη 2010-2019: 169.217 αφίξεις) είναι περισσότερες (62,96%) συγκριτικά με τις αφίξεις ημεδαπών, όπου ο μέσος όρος για τα αντίστοιχα έτη είναι 99.569 αφίξεις (37,04%) (εικ. 7).

2.2 Τουριστική ιστορία της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας

Η τουριστική ιστορία ενός τόπου αποτελεί έναν ακόμα παράγοντα που συμβάλλει στην προσέλκυση των τουριστών και κατ' επέκταση στην αύξηση της επισκεψιμότητας των μουσείων. Η τουριστική

ιστορία στην Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας ξεκινάει πολύ νωρίς, καθώς έχει δύο σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα: την ύπαρξη του αρχαιολογικού χώρου της Αρχαίας Ολυμπίας, όπου τελούντο οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην αρχαιότητα, και του αρχαιολογικού χώρου της Αρχαίας Ήλιδας, όπου γινόταν η προετοιμασία των αθλητών και των Ελλανοδικών πριν την τέλεση των αγώνων στην Ολυμπία, μέρη τα οποία κίνησαν πολύ νωρίς το ενδιαφέρον των περιηγητών διαχρονικά. Τα πολιτισμικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ηλείας είναι: α) το πλήθος των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων (το μεγαλύτερο μέρος των οποίων έχει αναδειχθεί και είναι επισκέψιμο), ενώ ταυτόχρονα ο αρχαιολογικός χώρος της Ολυμπίας έχει συμπεριληφθεί στον Κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς, β) η ύπαρξη πολλών μουσείων ποικίλης θεματολογίας, όπως αρχαιολογικά, μεσαιωνικά, ιστορικά και λαογραφικά (πολλά από τα οποία στεγάζονται σε ιστορικά διατηρητέα κτήρια), γ) η διάσωση βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων, τα οποία έχουν ανακηρυχθεί ως προστατευόμενα και δ) η διατήρηση νεότερων μνημείων που αφορούν κυρίως σε δημόσια κτήρια και οικίες επιφανών προσώπων με μεγάλη ιστορική και αρχιτεκτονική αξία.

2.3 Τουριστική Γεωγραφία Της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας

Η Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας διαθέτει ενδιαφέροντα γεωμορφολογικά, κοινωνικοοικονομικά

και πολιτισμικά χαρακτηριστικά, δημιουργώντας ένα σύνολο με σημαντικά πλεονεκτήματα. Χαρακτηρίζεται από το έντονο ανάγλυφο του εδάφους, το οποίο διαφοροποιείται, διαθέτει υδροβιότοπους εξαιρετικού φυσικού κάλλους και οικολογικού πλούτου, καθώς και μεγάλο μήκος ακτογραμμής, με μεγάλο αριθμό φυσικών λιμένων και παραλιών κολύμβησης. Τα γεωμορφολογικά αυτά χαρακτηριστικά όμως δυσχεραίνουν την πρόσβαση ξένων τουριστών, καθώς η Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας δεν είναι εύκολα προσβάσιμη από την κεντρική Ευρώπη με αυτοκίνητο ή τρένο, ενώ και η αεροπορική σύνδεση της Ηλείας περιορίζεται στην ύπαρξη δύο μόνο διεθνών αερολιμένων, του Αράξου Αχαΐας²⁰ και της Καλαμάτας, περιοχών αρκετά απομακρυσμένων από τα μουσεία της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας.

Αναφορικά με τις λιμενικές υποδομές, η Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας διαθέτει δύο λιμάνια, το λιμάνι Κατάκολου, που προσδιορίζεται ως ειδικό τουριστικό λιμάνι ευρύτερης ακτινοβολίας σε συνάρτηση με τον εθνικής σημασίας αρχαιολογικό χώρο της Αρχαίας Ολυμπίας και τις διαπεριφερειακές τουριστικές-πολιτιστικές διαδρομές: Ολυμπία-Επίδαυρος-Μυκήνες και Ολυμπία-Ήλιδα-Δελφοί, καθώς και ως σημαντικός λιμένας προσέγγισης κρουαζιερόπλοιων (εικ. 8) και το λιμάνι της Κυλλήνης, που εξυπηρετεί την ακτοπλοϊκή σύνδεση με τα λιμάνια της Κεφαλονιάς και της Ζακύνθου.

Επίσης ένα άλλο μειονέκτημα είναι ότι εξαιτίας μιας συγκεκριμένης μορφής τουριστικής ανάπτυξης που έχει ακολουθήσει η χώρα μας εδώ και δεκαετίες και περιορίζεται στην προσφορά θάλασσας και ήλιου, οι περισσότεροι ξένοι τουρίστες επιλέγουν να διαμένουν σε παραθαλάσσια μέρη και πραγματοποιούν ημερήσιες εκδρομές στα προσφερόμενα μουσεία ή αρχαιολογικούς χώρους που βρίσκονται, όμως, πλησίον της περιοχής διαμονής τους,²¹ ή αρκούνται στην επίσκεψη του αρχαιολογικού χώρου και του αρχαιολογικού μουσείου της Αρχαίας Ολυμπίας. Τέλος ένα σημαντικό πρόβλημα της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας είναι η γεωγραφική διασπορά των αρχαιολογικών χώρων και μουσείων που προβληματίζει τον τουρίστα για το πώς θα μεταβεί στο επόμενο μουσείο ή αρχαιολογικό χώρο, ποιο θα είναι το οικονομικό κόστος, ποιες οι δυσκολίες στη μετακίνηση, ποιες εναλλακτικές λύσεις υπάρχουν, με αποτέλεσμα, τελικά, να μην επισκεφτεί ένα μουσείο που βρίσκεται σε αρκετή απόσταση από τον τόπο προσωρινής διαμονής του κ.ά.

2.4 Τουριστικές υποδομές

Η επισκεψιμότητα των αρχαιολογικών χώρων, μουσείων και μνημείων επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τη δυναμικότητα σε ξενοδοχεία, τις υποδομές που υπάρχουν σε ένα μέρος και εν γένει τις προσφερόμενες τουριστικές υπηρεσίες. Οι υφιστάμενες ξενοδοχειακές υποδομές στην Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας²² είναι 87 ξενοδοχειακές μονάδες, 4.111 δωμάτια και 8.254 κλίνες (εικ. 9, Πίνακας 2). Στις επιμέρους κατηγορίες αστεριών των ξενοδοχειακών μονάδων, παρατηρούμε μεγάλη συγκέντρωση στα 2* (39,09%) και στα 3* (32,17%)

και χαμηλή στα 5* (4,60%), στο 1* (8,05%) και στα 4* (16,10%) (εικ. 10).

Επιπλέον η πρόσβαση στην Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας από τη Δυτική Ελλάδα και την πρωτεύουσα της χώρας κρίνεται ιδιαίτερος δυσχερής και επικίνδυνη, λόγω έλλειψης κατάλληλου οδικού δικτύου (με δεδομένη την καθυστέρηση ολοκλήρωσης Ολυμπίας οδού στο τμήμα Πάτρας-Πύργου-Ολυμπίας), αλλά και σιδηροδρομικής σύνδεσης.²³ Η άσχημη κατάσταση του οδικού περιφερειακού δικτύου σε συνδυασμό με την έλλειψη κατάλληλης σήμανσης αποτρέπουν τα ταξιδιωτικά πρακτορεία, αλλά και τους μεμονωμένους επισκέπτες να οργανώσουν ταξίδια σε μέρη όπου η πρόσβαση δεν είναι εύκολη.

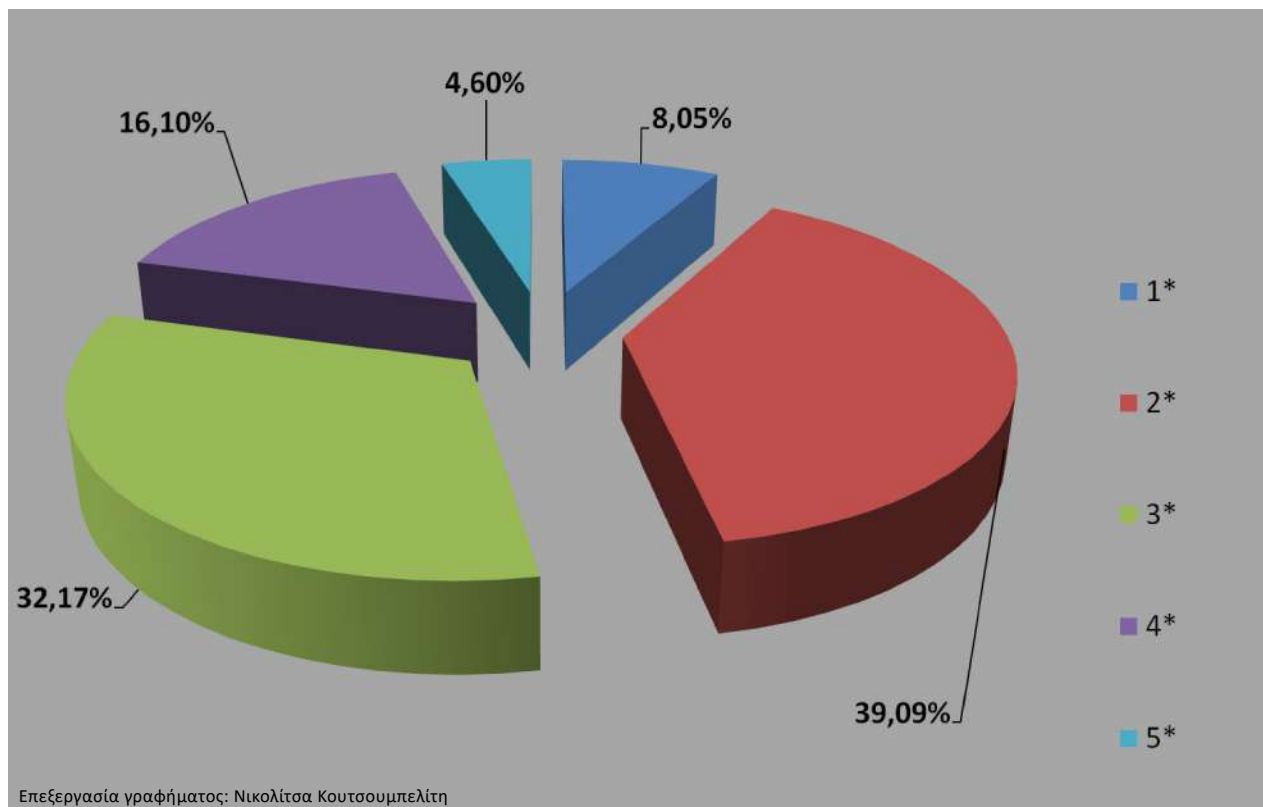
Η χαμηλή, όμως, επισκεψιμότητα των μουσείων συσχετίζεται και με την έλλειψη παροχών που προσφέρουν τα ίδια τα μουσεία στους επισκέπτες. Δυστυχώς, αρκετά ακόμα ιστορικά κτήρια ή μνημεία που μετατράπηκαν σε μουσεία στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο, λόγω της αρχικής τους κατασκευής και χρήσης δεν έχουν συνήθως τις δέουσες αρχιτεκτονικές προδιαγραφές, που να τα καθιστούν προσβάσιμα σε άτομα με κινητικά προβλήματα. Στην περίπτωση της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας τέτοιου είδους δυσκολίες παρουσιάζει το Μουσείο στο Κάστρο Χλεμούτσι, καθώς δεν υπάρχουν υποδομές για ΑμεΑ εντός του μνημείου και η πρόσβαση σε άτομα με αναπηρικό αμαξίδιο είναι αδύνατη τόσο στο Κάστρο όσο και στο μουσείο.²⁴ Επιπλέον και τα τρία μουσεία της έρευνάς μας στερούνται πωλητηρίου αναμνηστικών δώρων, βιβλίων, αντιγράφων, αλλά και χώρου αναψυκτηρίου.

9. Πίνακας 2: Ξενοδοχειακό Δυναμικό της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας.

Π.Ε Ηλείας		5*	4*	3*	2*	1*	Σύνολο
	Ξενοδοχειακές Μονάδες	4	14	28	34	7	87
	Δωμάτια	1.461	866	773	924	87	4.111
	Κλίνες	3.127	1.716	1.465	1.767	179	8.254

Επεξεργασία γραφήματος: Νικολίτσα Κουτσουμπελίτη
Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας

10. Κατανομή ξενοδοχειακών μονάδων ανά κατηγορία αστεριών της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας.

2.5 Χρηματο-οικονομικοί παράγοντες

Οι οικονομικοί πόροι των δημοσίων αρχαιολογικών και μεσαιωνικών μουσείων της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας προέρχονται από τον προϋπολογισμό της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ηλείας, ο οποίος έχει αποκλειστική πηγή χρηματοδότησης τις κρατικές πιστώσεις, που διαμορφώνονται κάθε φορά από τις οικονομικές δυνατότητες του ελληνικού κράτους. Το δυσόιωνο όμως είναι ότι οι κρατικές επιχορηγήσεις για τον πολιτισμό γενικότερα και για τα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους ειδικότερα ουδέποτε υπήρξαν υψηλές. Τα δημόσια μουσεία στην Ελλάδα δεν έχουν την ευελιξία να διαμορφώνουν και να διαχειρίζονται την τιμολογιακή πολιτική των εισιτηρίων τους και των πωλητέων ειδών (αναμνηστικά, εκμαγεία, βιβλία) βάσει των αναγκών τους, αλλά αυτή αποδίδεται υποχρεωτικά, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία στον Οργανισμό Διαχείρισης και Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων,²⁵ ο οποίος αποφασίζει για την αναδιανομή των εσόδων. Η τιμολογιακή πολιτική αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες

της επικοινωνιακής στρατηγικής των πολιτιστικών οργανισμών, που ο επισκέπτης λαμβάνει σοβαρά υπόψη του, αφού η επίσκεψή του σε αυτούς προϋποθέτει ανάλογο οικονομικό κόστος από την πλευρά του. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι τα εκπαιδευτικά προγράμματα που πραγματοποιούνται στα δημόσια μουσεία παρέχονται δωρεάν γεγονός που συμβάλλει στην αύξηση της επισκεψιμότητας πολλών σχολικών μονάδων στα μουσεία. Έτσι επιτυγχάνεται η ολοένα και μεγαλύτερη προσέλευση του κοινού που αποτελείται από παιδιά, γεγονός που αποτελεί ενθαρρυντικό στοιχείο για το μέλλον των δημοσίων μουσείων, καθώς τα σημερινά παιδιά θα αποτελέσουν τους μελλοντικούς εν δυνάμει ενήλικες επισκέπτες του μουσείου.

Από όλα τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι η Εφορεία Αρχαιοτήτων Ηλείας έχει να διαχειριστεί και να διαμοιράσει τους οικονομικούς πόρους σε περισσότερα από ένα μουσεία που ανήκουν στην αρμοδιότητά της,²⁶ με αποτέλεσμα να υπάρχει δυσκολία στη βιωσιμότητά τους. Ωστόσο οι ιθύνοντες, αντιλαμβανόμενοι τον κοινωνικό ρόλο που

οφείλει κάθε δημόσιο μουσείο να επιτελέσει, φροντίζουν για την αναζήτηση εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης με κυριότερη τη χορηγία. Οι χορηγίες όμως στην Ελλάδα περιορίζονται συνήθως στον προγραμματισμό και υλοποίηση πολιτιστικών εκδηλώσεων ποικίλου ενδιαφέροντος και όχι σε μεγάλα και δαπανηρά έργα, όπως π.χ. στη δημιουργία και συντήρηση πτερυγών σε μουσεία.

3. Καλές πρακτικές διαχείρισης και ανάδειξης των μουσείων της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας που στεγάζονται σε ιστορικά κτήρια ή μνημεία και η συμβολή τους στην τοπική ανάπτυξη

Η Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας με το αδιαμφισβήτητο απaráμλλο σε ομορφιά φυσικό τοπίο και τον ιστορικό και πολιτιστικό χαρακτήρα του, διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, κυρίως ως προς τα εξής χαρακτηριστικά: α) αποτελεί έναν ισχυρό, οικουμενικής εμβέλειας πόλο έλξης τουριστών, λόγω της ύπαρξης της αρχαίας Ολυμπίας β) εξελίσσεται σε ένα αναδυόμενο κέντρο επιχειρηματικότητας και καινοτομίας στη βορειοδυτική Πελοπόννησο και γ) παρουσιάζει οικολογικό ενδιαφέρον,²⁷ με εύφορες πεδιάδες, ορεινούς όγκους, απέραντες ακτές, ιαματικές πηγές και πλούσια ποτάμια συμβάλλοντας στην αειφόρο ανάπτυξη. Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία αυτά προτείνεται η κάτωθι στρατηγική διαχείρισης και ανάδειξης των μουσείων και γενικότερα της περιοχής.

Η ύπαρξη του αρχαιολογικού χώρου και των μουσείων της Ολυμπίας αποτελεί σημαντικό πολιτιστικό κόμβο παγκόσμιας εμβέλειας, λειτουργεί όμως ανταγωνιστικά και όχι συμπληρωματικά στους υπόλοιπους αρχαιολογικούς χώρους, τα μνημεία και τα μουσεία της περιοχής. Για τον λόγο αυτό απαιτείται περισσότερη προβολή και διαφήμιση των λιγότερο γνωστών χώρων και μουσείων, προκειμένου αυτά να ενταχθούν στην πολιτιστική διαδρομή του εν δυνάμει τουρίστα. Στο πλαίσιο αυτό τα λιμάνια του Κατάκολου²⁸ και της Κυλλήνης,²⁹ καθώς και ο Κρατικός Αερολιμένας Αράξου³⁰ μπορούν να μετατραπούν σε σημεία αναφοράς για την προσέλκυση κοινού. Στην προσπάθεια αυτή συμβάλλει η συνεργασία με τους τουριστικούς πράκτορες, οι οποίοι με διάφορα μεταφορικά

μέσα μπορούν να οργανώνουν επισκέψεις στους αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας. Ειδικότερα, το τουριστικό λιμάνι «Κατάκολου Ιωάννης Σπ. Λάτσης», το λιμάνι Κυλλήνης και ο Κρατικός Αερολιμένας Αράξου, μέσα από τη γέννηση ενός νέου τουριστικού συστήματος που θα συνδυάζει και θα ενσωματώνει αέρα, γη και θάλασσα μπορούν να γίνουν η αφηγηρία πολυάριθμων διαδρομών, μέσω των οποίων ο τουρίστας δύναται να ανακαλύψει τις ομορφιές του φυσικού τοπίου, τα μνημεία, τα μουσεία, τα αξιοθέατα καθώς και τα τοπικά οινο-γαστρονομικά προϊόντα της περιοχής, που «αφηγούνται» τις ιστορίες και τις παραδόσεις, οι οποίες στο πέρασμα των αιώνων διαμόρφωσαν, διαφύλαξαν και ανέδειξαν τις ομορφιές της Ηλείας.

Επίσης οι επιβατικοί σταθμοί των λιμανιών της Ηλείας μπορούν να αποτελέσουν σημεία προβολής των μουσείων της με: α) τη δημιουργία μικρού εκθεσιακού χώρου, εντός του χώρου αναμονής των επιβατών, όπου θα εκτίθενται αντίγραφα των πρωτοτύπων αντικειμένων που υπάρχουν στις προθήκες των μουσείων, β) την προβολή βίντεο μέσω των οποίων οι επιβάτες θα ενημερώνονται για την ύπαρξη των μουσείων και την ιστορία των κτηρίων πριν αυτά μετατραπούν σε μουσεία και γ) τη διανομή δίγλωσσων καλαισθητών διαφημιστικών φυλλαδίων των μουσείων, στα οποία να συμπεριλαμβάνονται απαραίτητα τα στοιχεία επικοινωνίας, το ωράριο λειτουργίας τους, οι τιμές εισιτηρίων και οι επικείμενες εκδηλώσεις τους.

Η ευρύτερη περιοχή της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας είναι διάσπαρτη από πολλά σημαντικά μνημεία διαφόρων εποχών και περιβάλλονται από ανοιχτούς χώρους με ανάλογη ποικιλία αρχαιολογικών καταλοίπων. Έτσι δίνεται η δυνατότητα χάραξης ποικίλων πολιτιστικών διαδρομών, προσφέροντας πολλές επιλογές. Σημαντικό στοιχείο στην περιήγηση μπορεί να αποτελέσει η διευκόλυνση στην πρόσβαση των επισκεπτών στους χώρους στους οποίους υλοποιούνται ανασκαφικές, αναστηλωτικές ή άλλου είδους εργασίες (όπως πχ. στους αρχαιολογικούς χώρους Ολυμπίας και Κάστρο Χλεμούτσι), έτσι ώστε η σχεδίαση της «ιδιαιτέρα ευχάριστης» διαδρομής να τονίζει τη διαδοχή «αρχαιολογικού, φυσικού και μνημειακού χαρακτήρα του χώρου», φέρνοντας τους επισκέπτες σε άμεση επαφή με τις εργασίες με σκοπό την ευαισθη-

τοποίησή τους σε θέματα διατήρησης και διάσωσης της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, αλλά και τη ενεργό συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικές δράσεις που θα αφορούν στην ενημέρωσή τους σχετικά με το επάγγελμα του αρχαιολόγου, αρχιτέκτονα, συντηρητή κ.ά.

Οι προτεινόμενες πολιτιστικές διαδρομές έχουν σκοπό αφενός την προαγωγή της βιώσιμης ανάπτυξης με την εκπαίδευση των πολιτών σε θέματα προστασίας και ανάδειξης του πολιτιστικού πλούτου και του φυσικού περιβάλλοντος και αφετέρου την παράταση παραμονής των επισκεπτών στην Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας. Στο πλαίσιο αυτό σημαντική κρίνεται η συνεργασία πολιτιστικών φορέων και περιβαλλοντικών οργανώσεων για τη χάραξη πράσινων πολιτιστικών διαδρομών χρονικής διάρκειας από τρεις έως πέντε ημέρες. Στη συνεργασία αυτή θα μπορούσε να προστεθεί και η συμβολή της Ιεράς Μητροπόλεως Ηλείας, καθώς στην ευρύτερη περιοχή υπάρχουν πολλά βυζαντινά μοναστήρια και ναοί αποτελώντας παράλληλα ταξιδιωτικό προορισμό για τους πιστούς του ορθόδοξου χριστιανισμού ή τους λάτρεις των θρησκευτικών περιηγήσεων. Ενδεικτικά, το προτεινόμενο πρόγραμμα μπορεί να διαμορφώνεται ως εξής:

1η ημέρα: Κάστρο Χλεμούτσι και Μουσείο στο Κάστρο Χλεμούτσι-Μεσαιωνικό Κάστρο Γλαρέντζας,³¹

2η ημέρα: Μονή Παναγίας Βλαχέρνας³² - Γοτθικός Ναός Αγίας Σοφίας Ανδραβίδας³³ - Ναός Παναγίας Καθολικής Γαστούνης,³⁴

3η ημέρα: αρχαιολογικός χώρος και Αρχαιολογικό Μουσείο Ήλιδας³⁵ - Ιερά Μονή Παναγίας Φραγκαβίλλας στην Αμαλιάδα³⁶ - Αρχαιολογικό Μουσείο Πύργου,

4η ημέρα: αρχαιολογικός χώρος και Μουσεία Αρχαίας Ολυμπίας³⁷ - Άλσος Ολυμπιακής Εξεχειρίας³⁸ και Ολυμπιακός Βοτανικός Κήπος,³⁹

5η ημέρα: Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου Ζούρτσας (Νέα Φιγάλεια)⁴⁰ - Ναός Απόλλωνος Επικουρίου Βασσών Φιγάλειας και διέλευση φαραγιού Νέδας.

Η δικτύωση μουσείων και πολιτιστικών χώρων μιας περιοχής μπορεί να επιφέρει πολλά οφέλη, όπως την αύξηση της επισκεψιμότητας, τη μεγιστοποίηση των οικονομικών πόρων, την τοπική ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή.⁴¹ Η ένταξη των μουσείων της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας σε ένα

δίκτυο μουσείων, το οποίο θα περιλάμβανε μια συνδυαστική επίσκεψη στο Μουσείο Κάστρου Χλεμούτσι, Αρχαιολογικό Μουσείο Ήλιδας, Αρχαιολογικό Μουσείο Πύργου και Μουσεία Ολυμπίας, με ενιαίο εισιτήριο διάρκειας πέντε ημερών, θα αποτελούσε καλή λύση στην ένταξη των λιγότερο γνωστών μουσείων της Ηλείας στην πολιτιστική διαδρομή του τουρίστα, ώστε να συμβάλει στη βιωσιμότητά τους. Στην προσπάθεια αυτή μπορεί να συνεισφέρει η συνεργασία των ιθυνόντων των μουσείων με τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης (Δήμος, Περιφέρεια), όπου με διάφορα μεταφορικά μέσα μπορούν να οργανώνουν επισκέψεις στα εν λόγω μουσεία. Επίσης η δημιουργία ενημερωτικών σταθμών των μουσείων στην πρωτεύουσα του νομού, τον Πύργο, αλλά και στην Αρχαία Ολυμπία, όπου παρατηρείται η μεγαλύτερη επισκεψιμότητα, η ύπαρξη banners και αφισών σε στάσεις λεωφορείων, βιβλιοπωλεία και εμπορικά καταστήματα, η προβολή βίντεο, τα τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά διαφημιστικά σποτ αποτελούν καλές πρακτικές διαφήμισης όλων των μουσείων της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας.

Η λειτουργική επανένταξη των προαναφερθέντων μνημειακών κτηρίων ως δημιουργική επανάχρηση στη ζωή της πόλης, μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής της Ηλείας. Αυτό είναι δυνατόν να επιτυγχάνεται μέσω ποικίλων εκδηλώσεων που μπορούν να πραγματοποιούνται εντός των μουσείων και μνημείων ή και στον περιβάλλοντα χώρο τους και να περιλαμβάνουν περιοδικές εκθέσεις, μουσικές εκδηλώσεις, διαλέξεις, εκπαιδευτικές δράσεις ποικίλου περιεχομένου, μεσαιωνικά φεστιβάλ κ.ά. Οι εκδηλώσεις αυτές θα πρέπει να έχουν μακρά διάρκεια, καλύπτοντας όλη την τουριστική θερινή περίοδο και να υλοποιούνται σε διαφορετικό κάθε φορά αρχαιολογικό χώρο, μουσείο ή μνημείο της Ηλείας ώστε να αποφεύγονται οι παράλληλες εκδηλώσεις σε δύο ή περισσότερους χώρους ταυτοχρόνως, γεγονός που θα συνέβαλε στην αποδυνάμωση κάποιων δράσεων που θα πραγματοποιούνταν σε χώρο μικρότερης εμβέλειας, έναντι κάποιων άλλων περισσότερο γνωστών, όπως π.χ την Αρχαία Ολυμπία.

Επιπλέον, η συνεργασία με τα τουριστικά πρακτορεία και τον σύλλογο ξενοδόχων του νομού θα μπορούσε να τονώσει την επισκεψιμότητα της ευ-

ρύτερης περιοχής με επισκέπτες προσκυνηματικού τουρισμού, καθώς η ύπαρξη σημαντικότερων βυζαντινών ναών στην Ηλεία αναδεικνύουν τα κοινά θρησκευτικά, πολιτιστικά και ιστορικά στοιχεία, τα οποία ενώνουν την Ελλάδα με ομόθρησκους λαούς.

Στη σύγχρονη εποχή του ψηφιακού πολιτισμού και της αυξημένης ανταγωνιστικότητας, το διαδίκτυο και το πολιτιστικό μάρκετινγκ είναι δύο βασικά εργαλεία στην υπηρεσία των μουσείων, που μπορούν να συντελέσουν στη μεγιστοποίηση της απόδοσης των υπηρεσιών τους.⁴² Η επικοινωνία του μουσείου με το κοινό είναι διαδικασία που περιλαμβάνει τις παρεχόμενες υπηρεσίες στον πραγματικό χώρο του μουσείου, τις οποίες καθιστά ποιοτικότερες η ανάπτυξη της τεχνολογίας και διευκολύνεται η μετάδοση πληροφοριών για τα εκθέματα, αναβαθμίζοντας τη μουσειακή εμπειρία, ενώ παράλληλα συμβάλλει στην προσέλκυση νεανικού κοινού, που είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένο με τις τεχνολογίες και τις επιζητά σε κάθε επίσκεψή του σε πολιτιστικούς χώρους. Η ψηφιακή έκθεση στο Μουσείο Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων της Αρχαιότητας στην Ολυμπία αξιοποιεί τις πιο σύγχρονες τεχνολογίες της κοινωνίας της πληροφορίας μεταβιβάζοντας στον επισκέπτη πλούσια πληροφόρηση, ενημέρωση, αναπαράσταση και προσομοίωση της Ιστορίας των Αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων. Αυτό επιτυγχάνεται με πλήθος συστημάτων και εφαρμογών που απευθύνονται από τον απλό επισκέπτη-χρήστη έως τον εξειδικευμένο επιστήμονα, ενώ παράλληλα έχει δοθεί ιδιαίτερη μέριμνα στη συμμετοχή των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων στις δράσεις της ψηφιακής έκθεσης με την ύπαρξη συστήματος απτικής αλληλεπίδρασης με τρισδιάστατα αντικείμενα. Άλλα σύγχρονα μέσα που χρησιμοποιεί το μουσείο στην προβολή της ψηφιακής του έκθεσης είναι: εισαγωγικές ηλεκτρονικές παρουσιάσεις, φορητές χρηστικές πολυ-λειτουργικές συσκευές, σταθερά εστιακά συστήματα πληροφόρησης, διαδραστικά συστήματα πληροφόρησης, διαδραστικό θέατρο ξενάγησης, ψηφιακές τράπεζες απεικόνισης, ψυχαγωγικές-ενημερωτικές εφαρμογές, σύστημα χρονικής πλοήγησης στην ιστορία των αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων. Με την ευρεία χρήση των νέων τεχνολογιών το εν λόγω μουσείο αποδεικνύει ότι δύναται να παρακολουθεί τις εξελίξεις της εποχής, προ-

σαρμόζεται σε αυτές και καθίσταται φορέας κοινωνικής εξέλιξης και πολιτισμού συνδέοντας το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον.

Αντίθετα στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πύργου η χρήση των νέων τεχνολογιών είναι πολύ περιορισμένη, ενώ απουσιάζουν εντελώς από το Μουσείο στο Κάστρο Χλεμούτσι. Έτσι τα δύο μουσεία θα μπορούσαν να εμπλουτιστούν με φορητούς υπολογιστές παλάμης ή PDA, που επιτρέπουν στον επισκέπτη να κινείται μέσα στον χώρο, ενεργοποιώντας όποτε επιθυμεί τη ροή πληροφοριών, εφαρμογές εικονικής πραγματικότητας, διάθεση δωρεάν εφαρμογών, τις οποίες ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να κατεβάσει στο κινητό του και να απολαύσει περαιτέρω πληροφορίες για τα εκθέματα, εφαρμογή επαυξημένης πραγματικότητας (Augmented Reality), που επιτρέπει στον επισκέπτη να βλέπει ψηφιακά αντικείμενα σε πραγματικό χώρο. Παράλληλα η δημιουργία επίσημης ιστοσελίδας των μουσείων, η ενημέρωση σε τακτά χρονικά διαστήματα της σελίδας των μουσείων στα κοινωνικά δίκτυα, καθώς και η ένταξή τους σε περισσότερα μέσα συμμετοχικού διαδικτύου, όπως Google+, Pinterest, Flickr, Instagram, Twitter, YouTube και Disabledbook συμβάλλουν σημαντικά στη διαφήμιση των μουσείων, χωρίς κάποιο οικονομικό κόστος.⁴³

Συμπεράσματα

Η οικονομική αξία αποτυπώνει τις ευκαιρίες που παρέχει η ύπαρξη και λειτουργία ενός μουσείου, τόσο σε επίπεδο μικρο-οικονομίας (δημιουργία νέων θέσεων εργασίας), όσο και μακρο-οικονομίας για την τοπική κοινωνία (τουριστική ανάπτυξη με ποιοτικά κριτήρια, περιφερειακή ανάπτυξη, δημιουργία ταυτότητας τόπων, αστικό σχεδιασμό, σχέση του μουσείου με την αστική αναγέννηση και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στην περιοχή κ.ά.).

Το Μουσείο της Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων της Αρχαιότητας, το Μουσείο στο Κάστρο Χλεμούτσι και το Αρχαιολογικό Μουσείο Πύργου αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα περιφερειακών μουσείων, τα οποία στεγάζονται σε ιστορικά διατηρητέα κτήρια ή μνημεία που αποκαταστάθηκαν από το Υπουργείο Πολιτισμού. Τα συγκεκριμένα μουσεία αγωνίζονται να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητα και αναγνωρισιμότητά τους προσελκύοντας μια ευρύτερη κατηγορία κοινού

πέρα από τα στενά όρια της τοπικής κοινωνίας. Η προώθηση της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από το μουσείο αποτελεί βασικό παράγοντα για τη βιωσιμότητα και αειφόρο ανάπτυξη της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας. Η επίτευξη αυτού του στόχου απαιτεί σωστό στρατηγικό σχεδιασμό. Η επίλυση διαχειριστικών δυσλειτουργιών και ο σχεδιασμός επικοινωνιακής στρατηγικής κρίνονται ως μείζονος σημασίας θέματα για την ανάπτυξη και λειτουργία των μουσείων.

Ωστόσο, τα εν λόγω μουσεία, εκτός από τα προβλήματα που δημιουργεί η τρέχουσα οικονομική κρίση, έχουν να αντιμετωπίσουν τον έντονο ανταγωνισμό του Αρχαιολογικού Μουσείου Ολυμπίας που συνιστά το βασικό πόλο έλξης των οργανωμένων αλλοδαπών τουριστών στην περιοχή. Οι ιθύνοντες, γνωρίζοντας εκ των προτέρων τις δυσκολίες αυτές συνθήκες που είχαν να αντιμετωπίσουν τα μουσεία, έλαβαν υπόψη τους κατά το σχεδιασμό της μουσειολογικής μελέτης τις νέες επικοινωνιακές και εκπαιδευτικές θεωρίες και πρακτικές που αναδεικνύουν την πολλαπλότητα των μαθησιακών τύπων, οι οποίοι χαρακτηρίζουν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό κάθε επισκέπτη και προσφέρουν πρακτικά και ρεαλιστικά κριτήρια για την επιλογή και τον σχεδιασμό ερμηνευτικών μέσων.

Τα μουσεία της έρευνάς μας από την ημέρα που άνοιξαν τις πύλες τους για το κοινό έως σήμερα καταβάλλουν σημαντικές προσπάθειες ώστε να παραμένουν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της τοπικής κοινωνίας, αλλά και να διευρύνουν την αναγνωρισιμότητά τους διεθνώς. Αυτό αποδεικνύει και η αύξηση της επισκεψιμότητάς τους με αποκορύφωμα το έτος 2019, ενώ τα έτη 2020 και 2021 δεν λαμβάνονται υπόψη, καθώς η υγειονομική κρίση επέβαλε την αναστολή λειτουργίας τους για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Κάθε μουσείο έχει τη δική του ταυτότητα και ιδιαιτερότητα και επομένως με την εφαρμογή ανάλογων πρακτικών ενδυναμώνει την κοινωνική του συνεισφορά. Το μουσείο, ως μείζον πολιτιστικός οργανισμός, συνεισφέρει στον τοπικό πολιτισμό και αναδεικνύει την τοπική ταυτότητα, ενισχύοντας την εθνική και πολιτιστική συνείδηση των επισκεπτών.

Σημειώσεις

1. Huxtable 1973, 111.
2. Η μελέτη αποτελεί μέρος της Διδακτορικής Διατριβής μου, με τίτλο «Η πρακτική της μετατροπής διατηρητέων κτηρίων και μνημείων σε μουσεία στην Πελοπόννησο, ως μοχλός διάσωσης και διαχείρισης της πολιτισμικής κληρονομιάς υπό το πρίσμα της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης», που εκπονώ στο Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου με κύρια επιβλέπουσα την κ. Ιωάννα Σπηλιοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Τμήματος και μέλη τον κ. Πέτρο Κουφόπουλο, Καθηγητή και την κ. Καλή Τζώρτζη, Μόνιμη Επίκουρη Καθηγήτρια Μουσειολογίας του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πανεπιστημίου Πατρών.
3. ΦΕΚ 124/Α/13-6-1997.
4. Στεφάνου κ.ά. 1995, 23-24.
5. Ως brandname στο χώρο του marketing περιγράφεται το όνομα, το σχέδιο, το σύμβολο και γενικότερα εκείνο το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που διακρίνει ένα προϊόν ή μια υπηρεσία από τις υπόλοιπες (Ambler 2004, 239). Το brandname δεν είναι απλώς και μόνο μια εικόνα, ένα λογότυπο, ένα γραφιστικό σχέδιο ή μια χαρακτηριστική φράση, αλλά ένα σύνολο αντιλήψεων, εντυπώσεων, συναισθημάτων και απόψεων, το οποίο ενυπάρχει στον νου του πελάτη αναφορικά με κάποιο άτομο, προϊόν, υπηρεσία, επιχείρηση ή οργανισμό. Εφόσον το brandname διαθέτει τη δυνατότητα να επηρεάζει τους καταναλωτές, μπορεί να επηρεάσει ή ακόμα και να διαμορφώσει κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών, καθώς και ολόκληρες αγορές σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο (Ναλμπάντης 2013, 18).
6. Από τα τέλη του 20ού αιώνα στο πλαίσιο αξιοποίησης του οικοδομικού αποθέματος, της προστασίας και ανάδειξης της πολιτισμικής κληρονομιάς προβάλλεται όλο και περισσότερο η επανάχρηση υφιστάμενων εγκαταστάσεων, ενώ παράλληλα αμφισβητείται η αλόγιστη χρήση νέων παρθένων τοπίων, για κάλυψη και επέκταση παραγωγικών, βιοτικών ή πολιτιστικών αναγκών (Μάντζιου 2015, 43).
7. Τέτοια παραδείγματα πόλεων στην Πελοπόννησο αποτελούν οι περιπτώσεις της Καλαμάτας, Πύργου και Άργους, όπου η μετατροπή των Δημοτικών Αγορών της Καλαμάτας και του Πύργου και η μετατροπή των Στρατώνων Καποδίστρια και του Καλλέργειου στο Άργος σε μουσεία, συνέβαλε στην αναβάθμιση των ιστορικών κέντρων όπου εντάσσονταν.
8. Η έννοια του city branding ορίζεται ως ένα σύνολο δραστηριοτήτων που έχουν σκοπό να μετατρέψουν κατά τρόπο βέλτιστο την τάση προσφοράς των αστικών λειτουργιών σε τάση ζήτησης γι' αυτές από τους κατοίκους, τις επιχειρήσεις, τους τουρίστες και άλλους επισκέπτες (Van de Berg 1999, 519-528).
9. Simon 2010· Klindt 2017, 35-54· Kreps 2013, 85-101.
10. <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SCI21/>: Στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα ο ενδιαφερόμενος μπορεί να

- βρει στοιχεία για την επισκεψιμότητα και τις εισπράξεις των ελληνικών μουσείων από το 1998 και εξής.
11. Καστόρας 2002, 140-144, Hill et. al. 2003, 69.
 12. Στα γραφήματα 1-3 διαπιστώνουμε ότι το έτος έναρξης καταμέτρησης της επισκεψιμότητας διαφοροποιείται ανάμεσα στα τρία μουσεία. Η διαφοροποίηση αυτή οφείλεται στην αρχική ημερομηνία έκδοσης εισιτηρίου από το κάθε μουσείο. Έτσι το μουσείο στο Κάστρο Χλεμούτσι άνοιξε τις πύλες του για το κοινό στις 18-6-2010, το μουσείο της Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων της αρχαιότητας εγκαινιάστηκε το 2004, αλλά εισιτήριο άρχισε να εκδίδει από το 2012 και το Μουσείο στον Πύργο άνοιξε για το κοινό το 2014, αλλά εισιτήριο άρχισε να εκδίδει από το 2016. Ως καταληκτική χρονολογία σημειώνεται το 2019, ενώ τα έτη 2020 και 2021 έχουν εξαιρεθεί λόγω της υγειονομικής κρίσης (COVID-19), που είχε ως συνέπεια το κλείσιμο των μουσείων για μεγάλα χρονικά διαστήματα.
 13. Το ενιαίο εισιτήριο περιλαμβάνει την είσοδο στους εξής χώρους: Αρχαιολογικό Χώρο Ολυμπίας, Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας, Μουσείο της Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων της Αρχαιότητας και Μουσείο της Ιστορίας των Ανασκαφών της Ολυμπίας.
 14. Καφούρος 2015, 40-52.
 15. ΦΕΚ698/Β/20-3-2014.
 16. Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας 2021, 26.
 17. Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας 2021, 26.
 18. ΦΕΚ 3976/Β/31-10-2019.
 19. Αναλυτικά στοιχεία αφίξεων, διανυκτερεύσεων και πληρότητας σε ξενοδοχειακά καταλύματα σε όλες τις Περιφερειακές Ενότητες είναι διαθέσιμα στο INSETE Περιφέρειες: <https://insete.gr/periferieis/>.
 20. Το αεροδρόμιο του Αράξου βρίσκεται σε απόσταση 46 χλμ. από το λιμάνι της Κυλλήνης.
 21. Kalogeropoulou 1996, 183-196.
 22. Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, 2022.
 23. Το σιδηροδρομικό δίκτυο της Πελοποννήσου στην αιμή του, το 1905, μετέφερε 1.740.000 επιβάτες ετησίως καθώς και 251.000 τόνους εμπορευμάτων. Κάλυπτε 750 χιλιόμετρα, διέθετε 159 σταθμούς και εξυπηρετούσε σημαντικές πόλεις όπως οι: Αθήνα, Μέγαρο, Ελευσίνα, Λουτράκι, Κόρινθο, Κιάτο, Ξυλόκαστρο, Διακοπτό, Αίγιο, Πάτρα, Καβάσιλα, Κυλλήνη, Αμαλιάδα, Κατάκολο, Πύργο, Ολυμπία, Κυπαρισσία, Καλαμάτα, Μεσσήνη, Μεγαλόπολη, Τρίπολη, Άργος, Ναύπλιο, Νεμέα. Στις ημέρες μας λειτουργούν μόνο τρία μικρά τμήματά του: ο «Οδοντωτός» Διακοπτού-Καλαβρύτων, το τμήμα Κατάκολο-Πύργος-Ολυμπία για τουριστικά δρομολόγια και το τμήμα Άγιος Βασίλειος-Ρίο-Πάτρα-Κάτω Αχαΐα, ως Προαστιακός Σιδηρόδρομος.
 24. Υπάρχει μόνο ένα μικρό κέντρο ενημέρωσης (infokiosk), προσβάσιμο σε ΑμεΑ, παραπλεύρως του εκδοτηρίου εισιτηρίου, εκτός του μνημείου.
 25. Το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, που αποτέλεσε Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, εποπτευόμενο από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, με το ΦΕΚ 248/Α/13-12-2020, Ν. 4761/2020 μετονομάστηκε σε Οργανισμό Διαχείρισης και Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων, αναδιοργανώθηκε η δομή του και εκσυγχρονίστηκε η λειτουργία του, στο πλαίσιο της γενικότερης προσπάθειας συμβολής του τομέα πολιτισμού στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας.
 26. Στην αρμοδιότητα της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ηλείας ανήκουν τα εξής Μουσεία: Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας, Μουσείο της Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων της Αρχαιότητας, Μουσείο της Ιστορίας των Ανασκαφών της Ολυμπίας, Αρχαιολογικό Μουσείο Πύργου, Αρχαιολογικό Μουσείο Ήλιδας και Μουσείο στο Κάστρο Χλεμούτσι.
 27. Η περιοχή της Βορειοδυτικής Πελοποννήσου είναι πολύ ενδιαφέρουσα από οικολογική άποψη με έντονη την παρουσία του υγρού στοιχείου σε όλες τις μορφές του (λίμνες, ποτάμια, καταρράκτες, παραλιακή ζώνη, δελταϊκοί σχηματισμοί). Οι υγρότοποι καταλαμβάνουν μία πολύ μεγάλη ζώνη κατά μήκος των ακτών ξεκινώντας από τη λίμνη Καϊάφα και φτάνοντας στο Βορειοδυτικό άκρο της Πελοποννήσου, στο ακρωτήριο του Αράξου.
 28. Το λιμάνι του Κατάκολου λειτουργεί περισσότερο ως τουριστικό λιμάνι και λιγότερο ως εμπορικό, δεδομένου ότι αποτελεί πόλο έλξης κρουαζιερόπλοιων και σκαφών αναψυχής. Στις 14-9-2018 υπογράφηκε η ονοματοδοσία του λιμένα Κατάκολου σε «Λιμάνι Κατάκολου Ιωάννης Σπ. Λάτσης», προκειμένου να αποδοθεί ο ελάχιστος φόρος τιμής στον γεννηθέντα στο Κατάκολο αείμνηστο εφοπλιστή και δωρητή του Δημοτικού Μεγάρου Πύργου, Ιωάννη Λάτση, για την ευεργετική του προσφορά στη γενέτειρά του. Με τη νέα ονοματοδοσία το λιμάνι αποκτά ισχυρό brandname παγκόσμιας εμβέλειας και μοναδικής υπεραξίας με σημαντικά οφέλη για την ηλιακή κοινωνία και οικονομία.
 29. Η γεωγραφική θέση του λιμένα Κυλλήνης ενδείκνυται για τη συγκοινωνιακή σύνδεση της ηπειρωτικής Ελλάδας με τα νησιά Ζακύνθου και Κεφαλονιάς.
 30. Ο Κρατικός Αερολιμένας Αράξου βρίσκεται στη Δυτική Αχαΐα. Το αεροδρόμιο λειτουργεί καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, εξυπηρετώντας τη χειμερινή περίοδο ιδιωτικά κυρίως αεροσκάφη, ενώ την άνοιξη και το καλοκαίρι πτήσεις προγραμματισμένες ή πτήσεις charter από και προς πολλούς ευρωπαϊκούς προορισμούς.
 31. Η Γλαρέντζα (Clarentia, Clarence) βρίσκεται, στο βορειοδυτικό άκρο της δυτικότερης χερσονήσου του Μοριά, στη θέση Παλαιόκαστρο, δυτικά της σύγχρονης Κυλλήνης. Ιδρύθηκε από τον πρίγκιπα Γουλιέλμο Βιλλεαρδουίνο λίγο μετά τα μέσα του 13ου αι. για να αποτελέσει τη βασική σκάλα για τα πλοία του Πριγκιπάτου της Αχαΐας. Τάχιστα αναδεικνύεται ως το σημαντικότερο οικονομικό και αστικό κέντρο της σταυροφορικής ηγεμονίας με διεθνή ακτινοβολία. Διέθετε νοσοκομείο, τράπεζες και κτήρια για την εξυπηρέτηση των ναυτιλιωμένων, ενώ το νομισματοκοπείο κόβει *denier tournois* μέχρι το 1353. Είναι το επίνειο της πρωτεύουσας Ανδραβίδας και απέχει ελάχιστα από το επιβλητικό

- κάστρο Χλεμούτσι, με το οποίο έχει και οπτική επαφή; βλ. σχετ. http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=14525.
32. Στο χωριό Κάτω Παναγιά, κοντά στην Κυλλήνη, σε μία θαυμάσια κοιλάδα με αιωνόβιες ελιές, βρίσκεται η ιστορική Μονή του Γενεσίου της Θεοτόκου, που ονομάστηκε Μονή της Παναγίας Βλαχέρνας, σε ανάμνηση της ξακουστής ομώνυμης μονής της Κωνσταντινούπολης. Η ίδρυσή της τοποθετείται στα τέλη του 12ου ή στις αρχές του 13ου αιώνα, αλλά η οικοδόμησή της φαίνεται ότι ολοκληρώθηκε από τους Φράγκους, που κατέλαβαν την περιοχή το 1205. Παρέμεινε στην κατοχή των Λατίνων μοναχών του *Τάγματος των Φρεμενούρων* κατά τον 15ο και τον 16ο αιώνα, και πέρασε πάλι στα χέρια των ορθόδοξων τον 17ο αιώνα, οπότε έγινε σταυροπηγική. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας και της Επανάστασης του 1821 υπέστη πολλές καταστροφές, με αποκορύφωμα την πυρπόλησή της από τα στρατεύματα του Ιμπραήμ, το 1826, γεγονός που οδήγησε στην προσωρινή ερήμωσή της. Λειτούργησε και πάλι ως γυναικεία μονή και από το 1978 μέχρι σήμερα είναι ευαγές ίδρυμα και φιλοξενεί γυναικείο οίκο ευγηρίας; http://www.religiousgreece.gr/peloponnese/-/asset_publisher/J4zsS00HIAz5/content/iera-mone-panagias-blachernas.
33. Ο ναός της Αγίας Σοφίας βρίσκεται στο κέντρο της πόλης της Ανδραβίδας, στη βόρεια Ηλεία. Πρόκειται για το μόνο ορατό κατάλοιπο της μεσαιωνικής φάσης της πόλης, που υπήρξε η πρωτεύουσα του φράγκικου πριγκιπάτου της Αχαΐας. Η Αγία Σοφία είναι ένας από τους τρεις γοθτικούς ναούς, που σύμφωνα με το «Χρονικό του Μορέως» ίδρυσαν οι Φράγκοι στην πόλη. Από τους άλλους δύο, τον Άγιο Στέφανο και τον Άγιο Ιάκωβο, ταφικό παρεκκλήσι των Βιλλεαρδουίνων, δεν διατηρούνται σήμερα ίχνη τους. Ο ναός της Αγίας Σοφίας ιδρύεται το πρώτο μισό του 13ου αιώνα από το τάγμα των Δομινικανών μοναχών και λειτούργησε ως καθεδρικός ναός και έδρα του Λατίνου επισκόπου Ωλένης. Πρόκειται για μία μεγάλων διαστάσεων τρικλιτη ξυλόστεγη βασιλική γοθτικού ρυθμού με τριμερές ορθογώνιο ιερό καλυμμένο με σταυροθόλια με νευρώσεις. Το αρχικό μήκος του ναού ξεπερνούσε τα 45 μ. (Κουμούση 2013).
34. Ο βυζαντινός ναός της Παναγίας Καθολικής βρίσκεται στο νοτιοδυτικό άκρο της Γαστούνης στην Ηλεία. Ανήκει στον αρχιτεκτονικό τύπο του δικιόνιου σταυροειδούς εγγεγραμμένου, με οκταγωνικό τρούλο, σταυρεπίστεγο νάρθηκα και τριπλευρη αφίδα. Σύμφωνα με επιγραφή της αφίδας, κτήτορες του ναού είναι οι «αυτάδελφοι» Καλλιγόπουλοι και οι συμβίες τους, με δαπάνη των οποίων ανεγέρθηκε το 1278/79, εποχή κατά την οποία η περιοχή ήταν φραγκοκρατούμενη (Κουμούση 2015α).
35. Η Ήλιδα ήταν η πρωτεύουσα του ομώνυμου κράτους των Ηλείων και λίκνο των Ολυμπιακών Αγώνων. Γνώρισε ιδιαίτερη ακμή, έχοντας υπό την κηδεμονία της το περίλαμπρο Ιερό του Διός της Ολυμπίας. Ο βασιλιάς της Ίφιτος, έπειτα από σχετικό χηρισμό αναδιοργάνωσε το 776 π.Χ. τους Ολυμπιακούς Αγώνες και η Ήλιδα ήταν η πόλη που είχε την ευθύνη της τέλεσής τους κατά το μεγαλύτερο διάστημα της υπερχιλιετούς διάρκειάς τους (Γιαλούρης 1996).
36. Ο Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου, άλλοτε καθολικό της Μονής Φραγκαβύλλας, συνιστά ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της βυζαντινής αρχιτεκτονικής στην Ηλεία. Βρίσκεται νοτιοανατολικά της Αμαλιάδας σε γήλοφο με πανοραμική άποψη στον ηλιακό κάμπο. Ο ναός χρονολογείται μετά τα μέσα του 11ου αι. και ανήκει στον αρχιτεκτονικό τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου με τρούλο, με συνεπτυγμένο δυτικό σκέλος και νάρθηκα. Ο ναός έχει υποστεί εκτεταμένες επεμβάσεις με τις μεγαλύτερες να υλοποιούνται πριν τη μεταβυζαντινή τοιχογράφηση, που επεκτείνεται στα σφραγισμένα με τοιχοποιία παράθυρα του τρούλου και το ομοίως τοιχισμένο δίλοβο παράθυρο της νότιας κεραίας. Στο εσωτερικό ο ναός διατηρεί μεταγενέστερο κτιστό τέμπλο στο ιερό και την πρόθεση, καθώς και τοιχογραφικό διάκοσμο τριών τουλάχιστον φάσεων (ένα εκτεταμένο στρώμα του 17ου αι., ένα νεώτερο στο τέμπλο και ίχνη βυζαντινού στα εσωρράχια του παραθύρου της αφίδας του ιερού). Η Μονή Φραγκαβύλλας, όπως και ο περιβάλλον χώρος της αποκαταστάθηκαν το 2015 από το Υπουργείο Πολιτισμού (Κουμούση 2015β).
37. Τα μουσεία που μπορεί ο ενδιαφερόμενος να επισκεφτεί στην Ολυμπία είναι: Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας, Μουσείο Ιστορίας των Ολυμπιακών Αγώνων της Αρχαιότητας και το Μουσείο της Ιστορίας των Ανασκαφών της Ολυμπίας.
38. Το Άλσος της Ολυμπιακής Εκεχειρίας, καταλαμβάνει την έκταση, εξαιρετικού φυσικού κάλλους, μεταξύ του Κρονίου λόφου και του ποταμού Κλαδέου, δίπλα στον Ολυμπιακό Βοτανικό Κήπο και το Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας.
39. Τον Δεκέμβριο του 2011, τέσσερα χρόνια σχεδόν μετά τις ολέθριες πυρκαγιές που έπληξαν την αρχαία Ολυμπία (Αύγουστος του 2007) ξεκίνησε η λειτουργία του Ολυμπιακού Βοτανικού Κήπου σε έκταση εννέα στρεμμάτων στις βόρειες υπώρειες του Κρονίου λόφου και σε άμεση γειτνίαση με το άλσος της Ολυμπιακής Εκεχειρίας και το Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας. Συνολικά φυτεύτηκαν κατά ενότητα πενήντα έξι (56) φυτικά είδη, που αντιπροσωπεύουν τη χλωρίδα της Ολυμπίας και της ευρύτερης περιοχής. Πολλά από τα είδη αυτά χρησιμοποιήθηκαν στις φυτοκομικές εργασίες αποκατάστασης του ολυμπιακού τοπίου μετά τις πυρκαγιές του 2007.
40. Ο ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στη Ζούρτσα ανήκει στην ομάδα των μεγάλων τρικλιτων βασιλικών που εντάσσονται στη λεγόμενη «προελλαδική σχολή». Ανεγέρθηκε το γ' τέταρτο του 10ου αιώνα ως καθολικό της μονής Παναγίας της Βόγαλης, σε μία εποχή έντονης μοναστικής δραστηριότητας στην Πελοπόννησο και αύξησης του κύρους της εκκλησίας, ενώ στο α' τέταρτο του 14ου αιώνα συνδέθηκε με το σημαντικότερο μοναστήρι του Μυστρά (Κουμούση-Βασιλάκης 2018).
41. Tobelem 2015, 279-280.
42. Σηφάκη και Σηφάκης 2007, 262.
43. Garibaldi 2012, 91-109.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Ambler T., 2004, *Αποδοτικά σχέδια μάρκετινγκ*, Γκιούρδας, Αθήνα.
- Γιαλούρης Ν., 1996, *Αρχαία Ήλις. Το Λίκνο των Ολυμπιακών Αγώνων*, Εκδόσεις Αδάμ, Αθήνα.
- Γλαρέντζα. Ανακτήθηκε 12 Μαΐου 2021. Διαθέσιμο στο: http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=14525.
- Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία. Ανακτήθηκε 5 Ιανουαρίου 2022. Διαθέσιμο στο: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SCI21/->.
- Ένωση Λιμένων Ελλάδος. Ανακτήθηκε 12 Ιανουαρίου 2022. Διαθέσιμο στο: <https://www.elime.gr/index.php/pyrgos>.
- INSETE Περιφέρειες. Ανακτήθηκε 15 Ιανουαρίου 2022. Διαθέσιμο στο: <https://insete.gr/periferieies/>.
- Καστόρας Σ. 2002, *Πολιτιστική Επικοινωνία*, Τόμος Β', ΕΑΠ, Πάτρα.
- Καφούρος Β. 2015, *Προτάσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα. Εκθέσεις 72*, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα.
- Κουμούση Αν. 2013, *Διαμόρφωση Αρχαιολογικού χώρου Αγίας Σοφίας Ανδραβίδας*, Ενημερωτικό φυλλάδιο, ΥΠΠΟΑ., Αθήνα.
- Κουμούση Αν. 2015α, *Ολοκλήρωση Στερέωσης και Αποκατάστασης Ι.Ν. Παναγίας Καθολικής Γαστούνης Ηλείας*, Δίγλωσσο ενημερωτικό φυλλάδιο, ΥΠΠΟΑ., Αθήνα.
- Κουμούση Αν. 2015β, *Ολοκλήρωση Στερέωσης και Αποκατάστασης Καθολικού Μονής Φραγκαβίλλας-Αμαλιάδα Ηλείας*, Δίγλωσσο ενημερωτικό φυλλάδιο, ΥΠΠΟΑ., Αθήνα.
- Κουμούση Αν.-Βασιλάκης Ν., 2018, *Κοίμηση Θεοτόκου Ζούρτσας (Νέα Φιγάλεια) Ηλείας. Η Αποκατάσταση του Βυζαντινού Ναού*, ΥΠΠΟΑ., Αθήνα.
- Μάντζιου Ε. 2015, *Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός δημόσιου συγκροτήματος*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών-Κάλλιπος, Αθήνα. Διαθέσιμο στο <http://hdl.handle.net/11419/5900>.
- Μονή Παναγίας Βλαχέρινας. Ανακτήθηκε 20 Αυγούστου 2021. Διαθέσιμο στο: http://www.religiousgreece.gr/peloponnese/-/asset_publisher/J4zsS00HIAz5/content/ieramone-panagias-blachernas.
- Ναλμπάντης Μ. 2013, *Brand. Η Στρατηγική*. Εκδόσεις Φερενίκη, Αθήνα.
- Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος. Ανακτήθηκε 14 Ιανουαρίου 2022. Διαθέσιμο στο: <https://www.grhotels.gr/>.
- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, 2021. Ετήσια Έκθεση ανταγωνιστικότητας και διαρθρωτικής προσαρμογής στον τομέα του τουρισμού για το έτος 2020*. Ανακτήθηκε 4 Ιανουαρίου 2022. Διαθέσιμο στο: <https://insete.gr/studies/>.
- Σηφάκη Ειρ.-Σηφάκης Γ., 2007, «Πολιτιστικό Μάρκετινγκ και Νέες Τεχνολογίες στην Υπηρεσία των Πολιτιστικών Οργανισμών», *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου Νέες Τεχνολογίες και Marketing*, 24-25 Μαΐου 2007, Τ.Ε.Ι Κρήτης, Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, Ιεράπετρα, Κρήτη.
- Στεφάνου Ι.-Χατζοπούλου Αλ.-Νικολαΐδου Β., 1995, *Αστική Ανάπλαση-Πολεοδομία, Δίκαιο, Κοινωνιολογία*, ΤΕΕ, Αθήνα.
- Tobelem J.-M. 2015, *Η νέα εποχή των μουσείων. Τα Πολιτιστικά Ίδρυματα απέναντι στην πρόκληση της διαχείρισης*, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς.
- ΦΕΚ 124/Α/13-6-1997, Νόμος 2508/1997, «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις».
- ΦΕΚ 698/Β/20-3-2014, «Τροποποίηση της Απόφασης με αριθμό 11247/28.12.2012 (ΦΕΚ 3465/Β/28.12.2012) και θέμα «Αποτελέσματα της Απογραφής Πληθυσμού-Κατοικιών 2011 που αφορούν στο Μόνιμο Πληθυσμό της Χώρας».
- ΦΕΚ 3976/Β/31.10.2019, «Τροποποίηση της αρ. Υ Π Π Ο Α / Γ Δ Α Π Κ / Δ Α Μ Ε Ε Π / Τ Α Μ Σ / 346553/247338/5874/3323/27.6.2019 κοινής υπουργικής απόφασης «Καθορισμός αντιτίμου επίσκεψης οργανωμένων αρχαιολογικών χώρων, ιστορικών τόπων, μνημείων και μουσείων - Απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής αντιτίμου» (ΦΕΚ 2666/Β/1.7. 2019), ως προς τα άρθρα 2 και 3».
- ΦΕΚ 248/Α/13-12-2020, «Αναδιοργάνωση του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων και μετονομασία του σε Οργανισμό Διαχείρισης και Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων, προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς στο εξωτερικό, ρυθμίσεις για το Ιστορικό Μουσείο Κρήτης και το μουσείο «Φοίβος Ανωγειανάκης» και άλλες διατάξεις.

Ξενόγλωσση

- Garibaldi R. 2012, *Strumenti innovative di marketing per i musei*, in: *Quaderni di viaggi e turismo del CESTIT (centro studi per il turismo e l'interpretazione del territorio)*, FrancoAngeli, Milano.
- Hill L.-O' Sullivan, C.-O' Sullivan T. 2003, *Creative Arts Marketing*, Routledge, London-New York.
- Huxtable A.L. 1973, «Lessons in Healing the City's Scars», *The New York Times*, May 27, 111.
- Kalogeropoulou H. 1996, «Cultural Tourism in Greece», G. Richards, (ed.), *Cultural Tourism in Europe*, UK, CAB International, 183-196.
- Klindt M. 2017, «When and How Do We Participate? On Participation from a Musicological and Cultural-Political Perspective», *Arken Bulletin*, 7, 35-54.
- Kreps C. 2013, «Participation, Museums and Civic Engagement», A. Nicholls, M. Pereira and M. Sani, (ed.), *New Trends in Museums of the 21st Century: The Learning Museum Network Project*, 85-101.
- Simon N. 2010, *The participatory museum*. Διαθέσιμο στο: <https://participatorymuseum.org/read/>.
- Van den Berg J.P.-Zijm W.H.M. 1999, «Models for warehouse management: Classification and examples», *International Journal of Production Economics*, vol. 59, issue 1, 519-528.

ABSTRACT

**Museums in historical buildings or monuments in the Regional Unit of Elis
Frequentation and sustainability**

Nikolitsa Koutsoumpeliti

Archaeologist, Ephorate of Antiquities of Achaea

MSc Heritage Management

PhD candidate of History, Archeology and Cultural Management

University of the Peloponnese

Themes in Archaeology 2022, 6(1): 92 - 109

The Museum of Ancient Olympic Games History at Olympia, the Museum in the Castle of Chlemoutsi and the Archaeological Museum of Pyrgos fall in the Regional Unit of Elis and they are sheltered in buildings or monuments of a different original function. More specifically, the first one is sheltered in a building that was initially used as the Archaeological Museum of Olympia, the second is housed within the inner enclosure of the Chlemoutsi Castle, and the third in a building that had initially served as Municipal Market of the city of Pyrgos. As every museum space, the above museums too are expected, within the frame of their mission and social commitment, to construct a positively recognizable identity, differentiation, reputation, and to enhance their visitors. By citing data regarding the frequentation of the above museums, and by analyzing the factors that affect it, good practices of their management and enhancement, which contribute to the development of the local district, are proposed. In the present paper I study exclusively the archaeological and medieval museums in the Regional Unit of Elis, sheltered in historical listed buildings or monuments of a different original use, and it forms part of my Doctoral Dissertation.*

* Title of Doctoral Dissertation: *Practicing conversion of listed buildings and monuments into museums in the Peloponnese, as a gear of preservation and management of the cultural heritage, from the viewpoint of sustainability and viable development*, that I am carrying out in the Department of History, Archaeology and Cultural Management of the University of the Peloponnese, under the supervision of Ioanna Spiliopoulou, Associate Professor in the Department. Professor Petros Koufopoulos and Kali Tzortzi, Assistant Professor of Museum Studies in the Department of Architecture in Patras University, are members of the supervision committee.

Key words: Regional Unit of Elis, conversion of historical buildings and monuments into museums, frequentation, sustainability, cultural management, regional development.